

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Första Kammaren. N:o 19.

Tisdagen den 3 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollen för den 24 och 25 nästlidne månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna handling:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 2 mars 1908.

Fullmakt hade inkommit, utvisande att vid riksdagsmannaval, som den 26 februari 1908 förrättats af Västerbottens läns landsting, professorn *Herman Julius Brorson Juhlin-Dannfelt* blifvit utsedd att för en tid af nio år från nämnda dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammare.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, förekom mot fullmakten icke någon anmärkning; och skulle öfver hvad sålunda förekommit protokoll meddelas Första Kammaren, hvarjämte fullmakten skulle till kammaren öfverlämnas.

Enligt uppdrag
P. M. af Ugglas.

Det upplästa protokollet lades till handlingarna.

Anmälades och bordlades:

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus;

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om tryggande af sparbanksverksamheten m. m. äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 26, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om förekommande af olägenheter i följd af bebyggande af områden, som därtill äro ur hälsosynpunkt otjänliga, och

n:o 27, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bättre förmånsrätt till fastighet för kommunalutskylder.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 22, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående åtgärder för befordrandet af återinflyttning hit till landet af från riket utflyttade personer;

n:o 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af lagen om fosterbarns vård;

n:o 24, i anledning af väckt motion angående behörighet för gift kvinna att under vissa villkor vara förmyndare för sin man, som förklarats omyndig; samt

n:o 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående lag om adoption.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 142, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående uttagande af stämpelafgiften å utnämningss bref för riddare och kommandörer af Kungl. Maj:ts ordnar, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Föredrogs Kungl. Maj:ts den 29 sistlidne månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till strafflag för krigsmakten, lag om införande af den nya strafflagen för krigsmakten samt hvad i afseende därå iakttagas skall, lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättsgången därstädes den 11 juni 1868, lag angående ändring af 1 och 4 §§ i förordningen angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag, den 30 maj 1873, samt lag angående ändring af 10 § i värnpliktslagen den 14 juni 1901.

*Proposition
med förslag
till strafflag
för krigs-
makten m. m*

Herr Trygger: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag skulle icke hafva begärt ordet för att yttra mig vid remissen af denna kungl. proposition, för så vidt det varit fråga om något, som skulle komma under lagutskottets utredning och bedömande, ty där blir jag ju i tillfälle att göra min mening gällande. Här handlar det emellertid om en fråga, som icke kommer under lagutskottets handläggning — ja, sådan den kungl. propositionen föreligger, icke ens kommer under något utskotts handläggning vid innevarande riksdag, detta nämligen beroende därpå, att ett väntadt förslag *icke* föreligger! Om ett förslag, såsom bort ske, här förelegat, skulle det hafva gått till konstitutionsutskottet. Jag gör nämligen gällande, att i samband med nu föreliggande förslag till ny strafflag för krigsmakten bort för Riksdagen framläggas förslag till ändring af tryckfrihetsförordningen; och jag ber att med några ord få angifva skälet till denna min uppfattning.

I 69 § af detta kungliga förslag heter det:

»Har någon muntligen inför samladt krigsfolk eller i skrift, den han bland krigsfolket utspridt eller utsprida låtit, uppmanat eller annorledes sökt förleda till uppror», så skall han straffas på visst sätt.

»Samma lag vare» — heter det — »om den, som annans skrift utspridt eller utsprida låtit för att därmed komma uppror åstad.»

Sedermera hafva vi i 72 § en bestämmelse liknande denna, men afseende det fall att man uppmanat eller annorledes sökt förleda till ohörsamhet mot förmans eller öfverordnads befällningar i tjänsten eller sökt upphetsa till ovilja mot krigstjänsten.

Slutligen är det i paragrafen gjordt hänvisning till samma straffbestämmelse med afseende å den, som visserligen icke själf i skrift uppmanat andra att handla på ifrågavarande sätt, men i alla fall har utspridt eller låtit utsprida en dylik skrift för att därmed främja den med skriften åsyftade verkan.

Herrarne torde erinra sig från 1906 års riksdag, att de bestämmelser i allmänna strafflagen, som motsvara dem jag nu läst upp, ingalunda hafva sin fulla motsvarighet i tryckfrihetsförord-

Proposition med förslag till strafflag för krigsmakten m. m.
(Forts.)

ningen, ty denna lag stadgar straff endast för uppmaning till myteri, uppror, våld å person eller egendom, men icke ens för uppmaning till annat brott eller till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet. Men den dåvarande regeringen, samtidigt med att den lade fram ett förslag till skärpning af bestämmelserna i allmänna strafflagen, lade också fram ett förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, för att tryckfrihetsförordningen något bättre än hittills skulle täcka de fall, som upptogos i strafflagen. Samtidigt, för att motarbeta särskildt den fosterlandsfientliga agitationen bland militären, föreslog regeringen en särskild indragningsrätt med afseende å skrift, som anträffades vid trupp eller ombord å flottans fartyg, hvilken indragningsrätt icke var beroende därpå, att skriften var brottslig, utan för dess användning fordrades blott, att skriften var skadlig för säkerheten och ordningen inom militären. Denna indragningsrätt skulle tillkomma justitieministern och hans ombud, men indragningen skulle underställas tryckfrihetskommittéerna, om den borde äga bestånd, och provisoriskt fick vederbörande militärbefälhafvare lägga beslag på ifrågakarande skrift. Detta regeringsförslag blef i stort sedt tillstyrkt af konstitutionsutskottet samt förklarades af kamrarna hvilande till 1909 års riksdag.

Man hade väntat, att, när Kungl. Maj:t framlade ett nytt förslag till strafflag för krigsmakten, Kungl. Maj:t skulle ägna särskild uppmärksamhet åt denna af alla, med rätta, såsom enormt viktig ansedda sak, denna fosterlandsfientliga agitation bland militären, så att man på en gång i samband med ändringar i strafflagen för krigsmakten finge en tryckfrihetslagstiftning, som fullständigt täckte alla de fall, där straff borde äga rum.

I den kommitté, som hade om hand frågan om ändring i krigslagstiftningen och som utarbetat förslag till ny strafflag för krigsmakten, fanns det också ledamöter, hvilka påpekade, att nu vore tiden inne att vidtaga ytterligare förändringar i tryckfrihetsförordningen; och herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har i motiveringen till den kungl. propositionen omtalat detta. Han säger: »I afseende å tillämpligheten af 69 och 72 §§ har af en kommittéledamot påpekats, hurusom där afsedda förbrytelser, då de ske medelst utspridande af egen eller annans skrift, endast i sällsynta undantagsfall skulle tillhöra krigsdomstol, men i regel behandlas enligt tryckfrihetsordningens bestämmelser. Under hänvisning till den nya norska militärlagstiftningen, enligt hvilken här afsedda m. fl. förbrytelser, som föröfvas genom tryckt skrift, åtalas vid krigsdomstol och beläggas med straff enligt den militära strafflagen, har nämnde ledamot hemställt, att, åtminstone i krigstid eller då fara för krig hotar, själfständig befälhafvare måtte berättigas att belägga tryckt skrift af här åsyftad beskaffenhet med kvarstad, äfvensom att under samma förhållanden möjlighet måtte beredas till snabbare och

mer effektiv behandling af dessa förbrytelser, än gällande tryckfrihetsförordning medgifver.» Fyra af kommitténs öfriga ledamöter hafva instämt med denne förslagsställare, och hans hemställan har dessutom på det lifligaste understöds såväl af krigshofrätten som af samtliga de militära myndigheter, som yttrat sig i frågan.

Justitieministern säger emellertid härom:

Då emellertid denna hemställan, hur beaktansvärd den än må vara, uteslutande berör tryckfrihetsförordningen, har densamma vid den nu verkställda omarbetningen af den föreslagna nya strafflagen för krigsmakten ej kunnat föranleda någon åtgärd.

När saken kom före i högsta domstolen, hvarest jag såsom edamot deltog i granskningen af detta förslag, förklarade domstolens ledamöter *enhälligt*, att de icke kunde godkänna den uppfattning, som justitieministern gjort gällande. En af domstolens ledamöter, med hvilken jag förenade mig, uttalade sig därvid på ett sätt, en ledamot mera utförligt och öfriga två ledamöter, justitieråden Lindbäck och Herslow, med egen formulering. Som detta sistnämnda yttrande är det kortaste, ber jag att få citera detsamma; det lyder så här:

»I öfverensstämmelse med hvad som redan blifvit inom högsta domstolen uttaladt anse äfven vi det vara af högsta vikt, att lagstiftningsåtgärder ofördröjligen vidtagas till stärfjande af den fosterlandsfientliga agitation, som alltför länge fått så godt som obindradt fortgå och har till syfte att undergräfvat krigslydnaden och den militära disciplinen genom spridande bland de värnpliktige och öfrigt manskap vid krigsmakten af tryckta skrifter utaf hufvudsakligen sådant brottsligt innehåll, som i 72 § anges.»

Nu hafva vi erhållit den kungl. propositionen, och vi ha också justitieministerns svar på de i högsta domstolen framställda anmärkningarna, ett svar, hvilket jag för min del icke kan anse vara tillfredsställande. Justitieministern säger:

»Slutligen vill jag i afseende å de vid 69 och 72 §§ inom högsta domstolen gjorda anmärkningar och erinringar framhålla, att jag fullkomligt delar den inom domstolen uttalade uppfattning rörande nödvändigheten af att lagstiftningsåtgärder snarast möjligt vidtagas till stärfjande af den antimilitaristiska agitation, som i synnerhet genom spridande af tryckta skrifter sker bland värnpliktige och öfrigt manskap vid krigsmakten. Till denna fråga anhåller jag emellertid att få i annat sammanhang framdeles återkomma, jämväl i den mån en dylik lagstiftning *tilläfventyrs* kan komma att beröra strafflagen för krigsmakten.

Således se vi, att justitieministern fortfarande har den uppfattningen, att detta är en fråga, som i själfva verket icke har med strafflagen för krigsmakten att göra. För min del tviflar jag icke ett ögonblick därpå, att regeringen — liksom hvar och en af oss — är på det lifligaste intresserad af att slå ned

Proposition med förslag till strafflag för krigsmakten m. m.

(Forts.)

*Proposition
med förslag
till strafflag
för krigs-
makten m. m.*

(Forts.)

denna agitation. Det finns således icke ett spår till anmärkning i det afseendet, som jag vid detta tillfälle vill göra, utan hvad jag anser mig böra betona, det är att den principiella ståndpunkt, justitieministern intagit, enligt min uppfattning är felaktig och skadlig för ett lyckligt slut på detta ärende. Justitieministern anser, att den af mig här berörda frågan egentligen icke har med strafflagen för krigsmakten att göra, utan att den är en fristående fråga.

För att nu komma till rätta i denna punkt: det är väl otvifvelaktigt, om vi först tänka på frågan, huruvida en befälhafvare skall hafva rätt att belägga en tryckt skrift med kvarstad — det första som här ifrågasättes —, att detta är en sak, som berör strafflagen för krigsmakten. Den berör visserligen tryckfrihetsförordningen också, det är sant; men är den icke äfven en fråga, som på det allra intimaste berör strafflagen för krigsmakten? Nu måste ju erkännas, att ett slags indragningsmakt genom det hvilande grundlagsändringsförslaget är afsedd att gifvas — visserligen icke den militäre befälhafvaren, annat än mycket provisoriskt, men justitieministern och hans ombud, i afseende å skrift som anträffas vid trupp eller å flottans fartyg. Men, mina herrar, vi böra noga komma ihåg, att denna indragningsmakt är någonting helt annat än rättigheten att belägga skrift af här åsyftad beskaffenhet med kvarstad. Detta visar sig bland annat däri, att den, som afsiktligt sprider ut en brottslig tryckt skrift, blir ansvarig i samma grad som författaren, i händelse skriften är belagd med kvarstad eller är konfiskerad, men han blir utan ansvarighet, om skriften i enlighet med det hvilande grundlagsförslaget varit föremål för indragning. Kvarstadsåtgärden är följaktligen af mycket större effektivitet, särskildt när det gäller att få den straffad, som sprider en skrift af här åsyftad beskaffenhet. Att gifva en befälhafvare rätt att belägga en skrift med kvarstad måste således beröra strafflagen för krigsmakten, likaväl som det i krigslagstiftningen gifves stadganden om befälhafvares rätt att häkta o. s. v.

Men låtom oss gå vidare. Genom den kungl. proposition, som framlade det grundlagsförslag, som förklarats hvilande till antagande nästa riksdag, täckte man strafflagens bestämmelser i afseende på den, som var skriftens författare. Men med afseende på den, som endast utspridt skriften, förefinnes icke i tryckfrihetsförordningen någon motsvarighet till strafflagens stadganden. Om man sprider ut en skrift, som man icke själf författat, skall enligt allmänna lagens och strafflagens för krigsmakten bestämmelser, om skriften icke är tryckt, utspridaren straffas på samma sätt som författaren, i händelse utspridandet skett för att främja den med skriften åsyftade verkan. Men om skriften är tryckt, straffas visserligen den, som står i författareansvar, men icke den, som blott och bart utspridt skriften. Han blir strafffri.

Hvarför? Jo, därför att vår tryckfrihetslag har en särskild ståndpunkt i fråga om hvem som skall stå i ansvar för tryckt skrift. Allmänna strafflagen bygger på den grundsatsen, att man visserligen närmast vänder sig mot gärningsmännen, men att jämväl straff ålägges dem, som äro delaktiga, medansvariga i brottet, anstiftare eller medhjälpare. Tryckfrihetslagen åter bygger på den grundsatsen, att man i regel endast bör taga en person för hufvudet för en brottslig skrifs innehåll och de andra äro i regel fria. Den, som i första hand är ansvarig, är författaren, utgifvaren, boktryckaren, men eventuellt också utspridaren, dock endast i händelse skriften icke försetts med boktryckarens namn, tryckningsorten eller årtalet och boktryckaren eller författaren icke kunnat upptäckas. Undantagsvis straffas mer än en person. Såsom jag nyss nämnde, straffas den som är utspridare af tryckt skrift som författare, i händelse skriften är belagd med kvarstad eller är konfiskerad. Herrarne förstå alltför väl, att om vi icke föra in ett förenkladt sätt för beläggande med kvarstad, utan behålla det gamla, kan det mycket lätt hända, att den, som utsprider en brottslig tryckt skrift bland militären — äfven om han själf är militär och underkastad strafflagen för krigsmakten — går fullkomligt straffri, därför att skriften ännu icke hunnit beläggas med kvarstad. Detta vore väl något, som man borde ändra i tryckfrihetslagen.

Men jag går ännu längre. Enligt tryckfrihetslagens bestämmelser straffas den, som står i ansvar för skriften, endast sedan han dömts med iakttagande af den i tryckfrihetsförordningen föreskrifna särskilda procedur, men herrarne veta väl, hur det förhåller sig med tryckfrihetsprocessen. Vi veta alla, hvad det vill säga att få en person förklarad skyldig af en jury, och vi veta ock, huru lång tid en dylik process tager, låt vara att den tilltalade slutligen blir förklarad skyldig. Om nu en person, som själf lyder under strafflagen för krigsmakten, författat, låtit trycka och spriddt bland sina kamrater en skrift, som är afsedd att undergräfvä disciplinen, undergräfvä deras känsla af plikt mot fosterlandet, och detta midt under brinnande krig eller mobilisering, om han begår ett dylikt farligt brott mot härens och landets säkerhet, kan man icke få honom befordrad till straff annat än med tillhjälp af tryckfrihetslagens omständliga procedur. Är detta tillräckligt för att hålla honom i schack? Jag vill icke tala om att hans kamrater, som endast spriddt skriften, äro totalt straffria, såvida skriften icke hunnit beläggas med kvarstad. Man borde ifrågasatt, synes det mig, såsom man gjort i den norska lagen, att åtminstone den, som lyder under strafflagen för krigsmakten och begår ifrågavarande brott i tryckt skrift, icke skulle få åtnjuta den procedur, som tryckfrihetslagen stadgar, utan han borde vara underkastad icke blott strafflagen för krigsmakten utan äfven

*Proposition
med förslag
till strafflag
för krigs-
makten m. m.*
(Fort

*Proposition
om förslag
till strafflag
för krigs-
makten m. m.*
(Forts.)

processen för krigsmakten. Med ett ord, man borde hafva insatt en bestämmelse i tryckfrihetslagen, som uttalade, att denna lag i detta fall icke vore tillämplig. Därmed hade man först vunnit det viktiga målet, att den, som författar dylik skrift, blir hastigt dömd af krigsdomstol, hvarigenom det sättes skräck i dem, som vilja göra på samma sätt, men man hade ock vunnit, att alla brottsliga utspridare af skriften blefve bestraffade, ty enligt strafflagens för krigsmakten uttryckliga bestämmelse straffas utspridare af skrift lika med författaren själf.

Hvad jag nu behandlat är väl något, som angår strafflagen för krigsmakten. För min del kan jag icke förstå annat. Det synes mig, som om här i landet inom vissa kretsar gjort sig gällande eu missuppfattning med afseende på hvad tryckfrihetsförordningen egentligen är. Det är, som om ett brott, när det begås genom tryckt skrift, skulle blifva ett annat än när det föröfvats t. ex. i handskrifven skrift eller muntligt. Detta kan väl icke vara riktigt. Brottet är alldeles detsamma. Det är ingen skillnad på brott annat än den möjligen, att brottet kan vara farligare, när det sker i tryckt skrift, enär det då har större publik. Det är ingen skillnad på själfva den brottsliga uppmaningen, utan olikheten ligger i sättet för brottets begående. Om det alltså icke är någon skillnad i själfva brottet annat än möjligen, som jag sade, att straffet i vissa fall vid tryckfrihetsbrott borde skärpas, då finnes det väl intet skäl, hvarför man skulle vara mera rädd att taga itu med brottet, när det begås i tryckt skrift än när det begås på annat sätt. Hvarför skall man vara mera mjuk, när brottet föröfvas genom tryckt skrift? För min del erkänner jag visserligen den stora lvcka, som ligger i att vi hafva haft och fortfarande äga en tryckfrihetslag och att tryckfriheten är särskildt skyddad i vårt land, men detta skydd får icke vara ett skydd, som innebär, att man skyddar brottslingar, utan ett skydd för det fria ordet. Men framför allt får denna lag icke vara ett värn för den, som vill undergräfvä det, som under en lång följd af år för oss förblir viktigast, nämligen vårt försvar.

Detta är de synpunkter, som bestämde den anmärkning, jag i denna fråga gjorde i domstolen, och som föranledt att jag måste beklaga, att icke något förslag till ändring i tryckfrihetslagen nu framlagts. Jag hoppas, att man möjligen får tolka justitieministerns ord så, att han ganska snart kommer att för denna Riksdag lägga fram ett förslag i denna sak, och då är kanske allting godt. Säkert är emellertid, att det hade varit fördelaktigt, om man ställt ett bifall till den nya strafflagen för krigsmakten i beroende af en ändring i tryckfrihetsförordningen. Då hade man säkrare fått igenom den grundlagsändring, som är behöflig.

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades den kungl. propositionen till lagutskottet; och skulle till utskottet jämväl öfverlämnas det i anledning af nämnda proposition inom kammaren nu afgifna yttrandet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 29 nästlidne februari bordlagda utlåtanden n:is 33—42.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets den 29 sistlidne månad bordlagda memorial n:o 13, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 12 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild beskattning af aktiebolag, som äga fast egendom.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran lagutskottets den 29 nästlidne månad bordlagda utlåtanden n:is 20—25.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,13 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.

Onsdagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Petersson, Albert*, aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 3, i anledning af väckta motioner om ändring af 60, 65 och 75 §§ riksdagsordningen, samt

n:o 4, i anledning af väckt motion om ändring af 37 och 39 §§ regeringsformen, äfvensom

bevillningsutskottets betänkande n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i anledning af tillägg till den å internationell konferens i Bryssel den 5 mars 1902 antagna konventionen angående beskattning af socker m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 1, sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1 äfvensom lagutskottets utlåtanden n:is 26 och 27.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 29 nästlidne februari och den 3 innevarande mars bordlagda utlåtanden:

n:o 33, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra sergeantsbostället Klagstorp n:is 19 och 25 i Malmöhus län hörande ägoskifte,

n:o 34, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två lägenheter från hemmanet Basebo n:o 3 i Kalmar län,

n:o 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från förra förarbostället Lind n:o 3 Norrgård i Östergötlands län,

n:o 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en torplägenhet från indragna militiebostället 1 mantal Tibble n:o 4 i Västmanlands län.

n:o 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tolf lägenheter från förra fanjunkarbostället Ångalag n:is 2 och 3 med Kärragården n:o 3 i Kristianstads län,

n:o 38, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter garfvaren Anders Lindmarks i Umeå hustru Katarina Lindmark, född Wählin,

n:o 39, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af jord från komministerbostället i Kung Karls församling, och

n:o 40, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utarrendering af vissa torplägenheter under Kronobergs kungsgård i Kronobergs län,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 29 sistlidne februari och den 3 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 41, i anledning af framställda förslag om anordnande af ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland samt om förvärfvande för svenska statens räkning af den järnvägsaktiebolaget Malmö—Kontinenten tillhöriga järnvägen mellan Malmö och Trelleborg.

I en till Riksdagen den 24 januari 1908 aflåten proposition, n:o 20, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen, bland annat:

dels att till anskaffande af två ångfärjor att insättas i trafik mellan Sverige och Tyskland bevilja ett belopp af 4,500,000 kronor äfvensom bemyndiga riksgäldskontoret att i mån af behof och, efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp;

dels att till anläggande af ångfärjelägen i Trelleborgs hamn med tillhörande broklaffar och spårförbindelser, rangerings- och uppställningsbangård samt stationspaviljong bevilja ett belopp af 900,000 kronor äfvensom bemyndiga riksgäldskontoret att i mån af behof och, efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp;

dels och att bemyndiga riksgäldskontoret att, på det Kungl. Maj:t måtte blifva i tillfälle att från rederiaktiebolaget Sverige—Tyskland öfvertaga bolagets två ångfartyg »Prins Gustaf Adolf» och »Prinsessan Margareta» jämte inventarier för ett belopp af högst 1,501,008 kronor 11 öre jämte 6 procents ränta därå från och med den 1 januari 1908, dock med afdrag för den nettovinst, som för bolaget efter den 31 december 1907 uppkomme, till

Kungl. Maj:t efter ingången af år 1909 på rekvisition utanordna erforderligt penningbelopp.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 231, hade herr *F. W. Thorsson* hemställt, att Riksdagen ville besluta, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland, hos Kungl. Maj:t begära förnyad utredning, angående lämpligheten af att för en eventuell ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland utgångspunkten å svenska sidan förlades längre österut å Skånes sydkust, exempelvis till Ystad.

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.*

Punkten 1.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med afslag å herr *Thorssons* ofvan omformuläda motion, måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts proposition n:o 20, att Riksdagen

»a) till anskaffande af två ångfärjor att insättas i trafik mellan Sverige och Tyskland beviljar ett belopp af 4,500,000 kronor äfvensom bemyndigar riksgäldskontoret att i mån af behof och, efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp;

b) till anläggande af ångfärjelägen i Trelleborgs hamn med tillhörande broklaffar och spårförbindelser, rangerings- och uppställningsbangård samt stationspaviljong beviljar ett belopp af 900,000 kronor äfvensom bemyndigar riksgäldskontoret att i mån af behof och, efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp; och

c) bemyndigar riksgäldskontoret att efter ingången af år 1909 på rekvisition tillhandahålla Kungl. Maj:t 850,504 kronor 5 öre att användas till godtgörelse åt rederiaktiebolaget Sverige—Tyskland för upphäfvande af det mellan generalpoststyrelsen och nämnda bolag i oktober 1905 afslutade kontraktet angående uppehållande af sjöpostförbindelse mellan Trelleborg och Sassnitz.»

Reservation hade anförts af herr *F. W. Thorsson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den af honom i ämnet väckta motionen.

Herr *Lindgren*: Då en ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Preussen, så beskaffad som det kungl. förslaget angifver, synes mig vara en för vårt land synnerligen betydelsefull angelägenhet, är jag för min del glad öfver, att ärendet nu förelagts Riksdagen, och vill i min mån gärna befordra dess framgång.

Beträffande en viktig detalj i den föreslagna trafikledens anordnande hyser jag emellertid vissa betänkligheter, alldenstund därigenom förhållanden framkallas, som kunna komma att ställa sig hindrande i vägen för företagets snabba och lyckliga utförande, och jag anser mig i sakens intresse icke böra underlåta att peka på antydda förhållanden.

Den ledande tanken i det kungl. förslaget beträffande trafikens ordnande, hvilken tanke betonas och fastslås på flera ställen i den kungl. propositionen och utskottets betänkande, är den, att staten skall vara herre öfver hela trafikleden. Detta är också hufvudmotivet, hvarför regeringen i likhet med vederbörande, som hafva fått sig anförtrodt den förberedande utredningen, föreslagit inköp af järnvägen »Malmö—Kontinenten». Men såväl den förberedande kommissionen som Kungl. Maj:t och statsutskottet synas hafva förbisett, att principen om statens direktiv öfver hela trafikleden sönderbrytes därigenom att Trelleborgs järnvägsstation, som såsom ändstation på svenska sidan skall förmedla statsbanetågens öfverförande på statens ångfärjor, *icke* af staten förvärfvas, utan fortfarande kommer att ägas af Lund—Trelleborgs järnvägs aktiebolag.

Det är ju mycket sant, att staten genom inköpet af järnvägen Malmö—Kontinenten kommer att beträffande stationen i Trelleborg inträda i samma rättsställning, som kontinentalbanan för närvarande innehar; men detta betyder, att skötseln af Trelleborgs station utföres af Lund—Trelleborgs järnväg, visserligen i enlighet med bestående aftal, men utan främmande inblandning. Så snart ångfärjetrafiken kommer till stånd, blir emellertid situationen på stationen i betydlig mån förändrad. Kungl. Maj:t betecknar själf den nya färjetraden såsom en nytillkommen järnväg, hvars norra hälft äges af Sverige och den södra af Preussen eller eventuellt tyska riket. Trelleborgs station har hittills i sitt förhållande till Kontinentalbanan endast åtagit sig att emottaga dess tåg och återskicka dem till Malmö, härefter måste från stationen hela den svenska ångfärjetrafiken dirigeras, hvarom intet aftal föreligger.

Hittills har Trelleborgs station fungerat som mången enskild järnvägsstation, hädanefter blir dess uppgift såsom ändstation för den svenska statens järnvägars förbindelse med den tyska i hög grad förstorad och af så maktpåliggande och granulaga beskaffenhet och så pass invecklad och svår, särskildt om man tänker på alla de åtgärder, som måste vidtagas för ångfärjetrafikens säkerhet, att man knappast kan förutsätta, att den på ett i allo tillfredsställande sätt kan skötas af ett enskildt bolag. Det vore väl därför bra mycket tryggare, om stationen tillhörde staten, så att statsbanornas styrelse genom af den tillsatt fullt kompetent och inför den ansvarigt befäl kunde utan främmande inblandning verkligt vara herre öfver denna viktiga direkta järnvägsförbindelse med Kontinenten.

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige oc
Tyskland
m. m.
Forts.)*

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Men det finnes en viktigare och betydelsefullare anledning till att en sådan anordning vore icke blott fördelaktig utan efter förmenande rent af nödvändig. Läser jag nämligen den kungl. propositionen n:o 20 och betraktar den propositionen åtföljande kartan, finner jag, att Trelleborgs stad åtagit sig att göra en utfyllning i hafvet längs hela södra sidan af Trelleborgs nuvarande station. Det är kanske herrarne bekant, att Trelleborgs bangård, som har en relativt liten bredd, i hela sin utsträckning omedelbart gränsar till hafvet. Af kartan finna herrarne också, att man redan däri fått göra en utfyllning, nämligen för kontinentalbanans lokomotivstallar, då denna bana kom till stånd. Trelleborgs stad har nu, som sagdt, åtagit sig — och staten har accepterat åtagandet — att utanför den af Lund—Trelleborgs järnvägsaktiebolag ägda stationen fylla ut ett ganska betydligt område. Detta sträcker sig, såvidt jag kan se, från ingångsväxeln ända ut till hamnpiren. På denna plats skall man anlägga det nya spåret för kontinentaltrafiken, anordna rangeringsbangård och där skall väl också byggas det vattentorn, som är ifrågasatt. Kolförråden skola väl också anläggas där. Denna utfyllning skall staten nu komma i besittning af med full äganderätt.

Hvad som emellertid härvidlag är en hufvudsak och som jag nu vill peka på och bedja herr statsrådet och chefen för civildepartementet beakta, det är, att Trelleborgs stad icke äger rätt att göra den ifrågasatta utfyllningen, ty staden äger icke strandrätten längs hela utfyllningen.

Det är möjligt och kanske sannolikt, att staden äger strandrätt längs bangårdens västra del, som alltid legat inom stadens område och där utfyllning redan delvis utförts. En annan sak är, om det är öfverensstämmande med rätt och billighet att utestänga eu strandtomtgämare från angränsande vatten och beröfva honom möjligheten att vid behof vidga sin bangård i den enda möjliga riktningen.

Men skulle man söka göra gällande, att stadssamhället har strandrätt utöfver detta område, så vill jag bemärka, att när Lund—Trelleborgs järnväg anlades och ifrågavarande station inrättades, var den östra hälften af stationsområde landsbygd och hörde icke till staden. Jag tror alltså, att jag utan misstag kan förutsätta, att vid en rättegång Lund—Trelleborgs järnvägsaktiebolags äganderätt till stranden med hvad därtill hör å östra hälften af bangården skulle fastslås.

Jag kan väl förstå, att det icke kan vara statens mening att nu gå aggressivt till väga mot det enskilda bolaget, ty nog vill väl staten handla så, att bolagets rätt icke kränkes. Det synes mig sålunda, att det hade legat nära till hands samt varit välgörande och klokt, därest staten redan på förhand ingått en öfverenskommelse med Lund—Trelleborgs järnvägsaktiebolag om

denna sak. Jag är alldeles öfvertygad om, att bolaget därvid skulle ha ställt sig så tillmötesgående som möjligt.

Således, från båda dessa ofvan framställda synpunkter, såväl från den, att mycket större trygghet vinnes, om staten själf sköter hela trafiken och är ensam herre vid denna knutpunkt för en samfärdsel, hvilken kommer att beröra hela kontinenten, som äfven från den, att strandäganderätten utefter åtminstone hälften af Lund—Trelleborgs järnvägs bangård är järnvägsbolagets och icke staden Trelleborgs tillhörighet — från båda dessa synpunkter sedt, säger jag, hade det väl varit bättre, om staten gjort en vänlig öfverenskommelse med nämnda bolag i stället för att blott gå fram och — taga hvad som låter sig tagas.

En dylik öfverenskommelse, föreställer jag mig, kan ännu träffas och bör gå mycket lätt. Kjeflinge—Lund—Trelleborgs järnväg har ju hittills begagnat såväl statens station i Kjeflinge som statens station i Lund; ingenting borde hindra, att förhållandet blefve detsamma i Trelleborg. Några nämnvärda direkta penningutlägg af staten till bolaget torde icke behöfva förekomma.

Vidare är det en punkt i det andra kontraktet, som Malmö—Kontinentens järnvägsaktiebolag ingått med Lund—Trelleborgs och Malmö—Trelleborgs järnvägsbolag, och denna punkt rör fördelningen af viss trafik på de tre skilda banor, hvilka gå parallella mellan Lund och Malmö å ena sidan och Trelleborg, nämligen Lund—Trelleborgs järnväg, järnvägen Malmö—Kontinenten och Malmö—Trelleborgs järnväg. Kontraktet löper ut på våren 1909, men jag vågar uttala den meningen, att det äfven sedan finnes skäl till, att staten respekterar detsamma eller åtminstone återupprättar det på något sätt, så att det ej helt annulleras. Jag har anledning att tro, att, när detta kontrakt mellan de tre järnvägarna uppgjordes för att åstadkomma enighet i fråga om en billig trafikfördelning och undvikande af kif, detsamma underställdes järnvägsstyrelsen och under hand godkändes, i afsikt att det skulle blifva i hufvudsak bestående, äfven om kontinentalbanan öfvertogs af staten.

De underhandlingar med Lund—Trelleborgs järnvägs aktiebolag, som enligt mitt förmenande staten icke kan underlåta att öppna och hvilka betingas icke blott af billighets- och humanitetshänsyn utan fastner af hänsyn till lag och rätt, behöfva icke fördröja ifrågavarande företags förverkligande.

Jag har, herr grefve och talman, intet annat yrkande än på bifall till utskottets hemställan.

Herr Juhlin: Då jag haft anledning och tillfälle att syselsätta mig med den föreliggande frågan, vill jag med några ord framlägga de skäl, som för mig varit bestämmande att i min

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
örbindelse
mellan;
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelsen
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
Forts.)

mån söka bidraga till att realisera denna för Sverige så ytterst viktiga fråga.

Det stora uppsving, som trafiken mellan Sverige och Tyskland, särskildt under de senare åren tagit, och framför allt den stora ökning som uppkommit i trafiken mellan Sverige och Tyskland, sedan ångfärjeförbindelsen mellan Gjedser och Warnemünde kommit till stånd, pekade med all önskvärd tydlighet på, att man borde här i Sverige åtminstone undersöka, huruvida man icke kunde åstadkomma direkt förbindelse mellan Sverige och Tyskland.

Det råder sådana förhållanden som t. ex. att maskiner, som inköpas i Preussen, måste gå öfver Danmark för att komma till Sverige, ja, till och med för att komma till Trelleborg, att en så viktig export, som under senare åren tagit stort uppsving, nämligen exporten af lingon från Sverige till Tyskland, går öfver Danmark, att exporten af snickeriarbeten från skilda delar af vårt land och speciellt från de många snickerifabrikerna i Småland går öfver Danmark och förmedlas genom främmande mellanhänder, hvarigenom omkostnaderna blifva betydligt dyrare än eljest, att exportartikeln fisk, som nu i mycket små kvantiteter exporteras, skulle helt visst komma att exporteras i ganska hög grad, om en direkt ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland kunde komma till stånd, och att födoämnen, särskildt smör, kött, grädde, mjölk nu från Sverige exporteras i högst obetydlig grad, under det att från det sydvästra grannlandet till Tyskland exporteras dylika varor för bortåt ett hundra millioner kronor årligen. Med sådana förhållanden för ögonen ansåg jag nödvändigt, att undersökning ägde rum, huruvida man icke här i Sverige kunde åstadkomma en direkt ångfärjeförbindelse med Tyskland. Detta icke i konkurrensyfte, utan för att öka exportmöjligheterna för Sverige.

Då vårt sydvästra grannland funnit med sin fördel förenligt att med mycket stora kostnader anordna direkt ångfärjeförbindelse med Tyskland och har för afsikt, såsom nu är meningen, att göra den ännu billigare och bekvämare och ännu mer utvecklingsbar, då torde man äfven i Sverige kunna taga steget fullt ut och söka åstadkomma en direkt förbindelse med Tyskland.

Jag behöfver emellertid här icke uppräknas de många skäl, som tala för att en sådan förbindelse bör åvägbringas. Jag vill endast framhålla några synpunkter, som vid frågans bedömande förtjäna att beaktas. Vi känna litet hvar, hvilken ofantlig betydelse upptagandet af en ny trafikled har för en ort, hvilket uppsving för handel och näringar den medför, hurusom den, så att säga, ingjuter nytt lif i orten, skapar nya arbetstillfällen och nya utvecklingsmöjligheter. Jag tror också, att den föreslagna ångfärjeförbindelsen kommer att skapa nya utvecklingsmöjligheter och framför allt nya exportmöjligheter för vårt land.

Såsom bidragande orsaker härtill vill jag särskildt fram-

hålla, att den föreslagna ångfärjeförbindelsen kommer att blifva *bekväm, snabb och säker*, att man *utan omlastning* och, hvad som spelar en ganska stor roll, *utan dyrbart emballage* kan försända varor i större och mindre kvantiteter, att en person kan från en järnvägsstation i Sverige försända sina varor direkt till en sin kund i Tyskland utan att behöfva anlita mellanhänder och utan några svårigheter, och att han kan vid sin järnvägsstation få reda på, hur mycket frakten kostar och därigenom göra ett öfverslag, hur affären skulle ställa sig, för den händelse han vill exportera sina produkter.

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Vidare är att märka, att en direkt ångfärjeförbindelse medför billigare frakt på grund af bestämmelserna i den internationella godssamtrafiktaxan. Härigenom skapas nya affärsförbindelser och nya exportmöjligheter, hvilka helt säkert icke annars skulle komma att uppstå.

Nu kan man med skäl göra den invändningen, att den föreslagna ångfärjeförbindelsen kommer att kosta stora summor, och att den åtminstone under den närmaste tiden ej kommer att gifva skälig ränta på det i densamma nedlagda kapitalet. Härpå vill jag svara, att detsamma torde vara förhållandet med flertalet af våra järnvägar. Vid planerandet af nya kommunikationsleder bör man äfven och kanske i främsta rummet taga hänsyn till, hvilka fördelar dessa medföra för orten, och huruvida de ej indirekt gifva skälig ränta å det nedlagda kapitalet. Skulle man göra sådana undersökningar, skulle man nog komma under fund med, att så godt som alla våra järnvägar gifva skälig ränta på det nedlagda kapitalet, och jag är viss på, att den nya ångfärjeförbindelsen med tiden också kommer att så göra.

Att den föreslagna ångfärjeförbindelsen kommer att medföra stora fördelar för den högst betydliga posttrafik, som öfver Trelleborg förmedlas mellan Sverige och de flesta länder i och utom Europa, är ju tydligt framhållet i den kungl. propositionen.

De gjorda undersökningarna och utredningarna visa också till fullo, att man genom en ångfärja *kan* åstadkomma en bekväm, säker och snabb förbindelse, en förbindelse som kommer att blifva af mycket stor betydelse för godstrafiken och för exporten.

Nu har en här utkommande morgontidning i dag yttrat sig om ångfärjeförbindelsen på följande sätt:

»Äfven torde man kunna ställa i tvifvelsmål, huruvida det sätt, hvarpå regeringen löst sin uppgift, varit till alla delar tillfredsställande.

Ansvaret härvid faller i första rummet på förutvarande civilministern, hvilken som bekant *tog initiativet under en förutfattad mening, som sedan visade sig vara en villfarelse*. Herr Juhlin anslöt sig nämligen till *en plan, som vid denna tid fick stöd i en stark agitation med hemortsrätt i Skåne och som gick ut på att förlägga linjen mellan Trelleborg och Barhöft*. Projektet

Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)

var lockande, enär Barhöft, beläget i den raka linjen mellan Trelleborg och Berlin, geografiskt sedt uppfyller de högsta fordringar på tysk anknypningspunkt. Men det var också *utförbart på grund af praktiska skäl* — något som herr Juhlin bort ha förvissat sig om — och det blef förryckande på frågans hela vidare utveckling. Genom Barhöft-projektet kom Sverige att inleda underhandlingar med Preussen, som sedan icke gärna kunde afbrytas, och måste till sist acceptera Sassnitz utan någon garanti om fast bro *vid Altefähr*, en lösning som äfven från regeringshåll erkänts som föga tillfredsställande krafven på en snabb och förstklassig förbindelse.

Enligt vårt förmenande — och vi ha tidigare gjort oss till språkrör för dessa åsikter — hade det varit lyckligare, om en *undersökning gjorts af linjen Malmö—Warnemünde*, innan man bundit sig vid en *preussisk hamn*. Sannolikt skulle frågan då befunnit sig i ett annat och för oss fördelaktigare läge».

Nu har emellertid den kommission, som fick i uppdrag att göra undersökningarna, fått följande bemyndigande: »Den skulle verkställa en så allsidig utredning som möjligt i fråga om anordnande af direkt ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland, därvid i första rummet borde undersökas, dels hvilken hamn i Sverige vore lämpligast såsom utgångspunkt för en sådan ångfärjeförbindelse, och hvilken hamn i Tyskland vore den från svensk synpunkt lämpligaste anknypningspunkten för ångfärjeförbindelsen, dels huruvida den ifrågasatta ångfärjan borde anordnas för uteslutande godstrafik eller jämväl för befordran af post och passagerare, dels hvilken storlek och hastighet lämpligast borde gifvas åt ångfärjan, dels ock kostnaderna för anordnande af ångfärjeförbindelsen samt sannolika inkomster af och utgifter för densammas uppehållande».

Hade vederbörande, som författat denna tidningsartikel, tagit reda på det bemyndigande, som gafs åt den kommission, som fick i uppdrag att utreda frågan, hade nog denna artikel fått en annan färg. Förhållandet är, att frågan om en ångfärjeförbindelse mellan Malmö och Warnemünde af denna kommitté noggrant undersöktes och att, sedan kommittén inkommit med sitt utlåtande, regeringen lät verkställa ny utredning och nya beräkningar angående denna linje. Här har sålunda gjorts allt för att se, om icke en förbindelse mellan Malmö och Warnemünde vore att föredraga. Först sedan denna fråga var klarerad, inleddes underhandlingar med Preussen angående ångfärjeförbindelsen. Härvid har från svensk sida gjorts allt för att få den bästa anknypningspunkten på tyska sidan, men klart är, att Sverige icke kan kommendera öfver de tyska hamnarna eller befalla ett annat land att där eller där anlägga hamn för en sådan ångfärjeförbindelse.

Här är ju endast fråga om, kan man säga, att bygga en

järnvägsbro mellan Tyskland och Sverige eller att direkt sammanknyta det svenska järnvägsnätet med det tyska.

Jag tror, att man kan säga, att Sverige genom denna ångfärjeförbindelse skulle, så att säga, lyftas upp på ett högre plan, och då jag till detta lägger den stora *nationella* och *politiska* betydelse, som frågan i sig helt naturligt innebär, kan jag, herr grefve och talman, ej annat än på det lifligaste yrka bifall till statsutskottets hemställan.

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.*

(Forts.)

Herr Fränckel: Som kammaren behagade finna, innehåller utskottets betänkande icke någon reservation i afseende på denna fråga. Den enda reservation, som förekommer, är af en ledamot, som anser, att ångfärjan borde utgå från Ystad. Jag antager således, att i afseende på hufvudfrågan kommer kammaren att så godt som enhälligt bifalla den kungl. propositionen. Men jag har för min del ansett, att frågan har så stor ekonomisk innebörd, att det torde vara lämpligt, att det äfven komme till kammarens kännedom de stora betänkligheter i ekonomiskt afseende, som detta företag innebure för Sverige, och de uppoffringar, som vi nu äro beredda att göra.

Jag ber då att få nämna, att denna fråga sönderfaller i tre delar. Den ena är frågan om inrättande af en ångfärjeförbindelse. Den andra rör inköp af järnvägen mellan Malmö och Trelleborg, och den tredje berör möjligheten att befria sig från ett sorgligt och opraktiskt kontrakt rörande de nu trafikerande ångbåtarna. Hvad nu först ångfärjeförbindelsen såsom sådan beträffar, så är det ju alldeles klart, att en ångfärjeförbindelse på ett så stort afstånd från norr till söder, att sjöresan, trots färjans hastighet af 16 knop, kräfver en tid af fyra timmar, är inom Europa så litet försökt, att man där icke kan påvisa en ångfärjeförbindelse på så lång distans af sådan art, att vagnar föras på spår å färjan från det ena landet till det andra. Man har också, såsom synes af den kungl. propositionen, varit nödsakad att söka upp ångfärjeförbindelserna på Michigansjön för att af en jämförelse få ett stöd för, att denna trafik *kan* bedrifvas regelbundet. För min enskilda del hyser jag inga betänkligheter i det fallet, men naturligtvis blifva kostnaderna betydliga.

Såsom herrarna finna, är det nu tänkt, att de där färjorna mellan Sassnitz och Trelleborg skola hafva så stora dimensioner, att de komma att kosta fyra och en half millioner kronor, och att passagerare- och godsvagnar skola kunna föras ombord. Och då detta gods skall föras på en ångfärja med en hastighet af 16 knop mellan Sverige och Tyskland, så blifva själfva driftkostnaderna högst betydliga, så att det måste befaras, att frakten för gods öfver denna färja icke kan sättas lägre än den frakt, som det nu är möjligt att åstadkomma, då godset tages öfver Danmark.

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Den utgångspunkt, som man här haft och som under flera år framhållits — jag vet icke, från hvilket håll det egentligen skett, men jag tror från postverket — nämligen att man snarast möjligt borde få en ångfärjeförbindelse med Tyskland, har naturligtvis icke varit beroende på annat, än att man velat undvika, att godset skulle passera Danmark. Vid första påseende kan detta låta mycket riktigt, men i sak betyder det mycket litet. Jag har för min del på sin tid mycket ifrigt kämpat för att åstadkomma den första ångfärjan emellan Helsingör och Helsingborg, som sedan följdes af ångfärjan emellan Malmö och Köpenhamn. Då gällde det att sammanfoga vårt stora spårssystem från Boden till Malmö med kontinentens järnvägar öfver Danmark. Då vi hade samma spårvidd som Danmark, var det alldeles gifvet, att en godsvagn kunde tagas från hvilken station som helst i Sverige till en annan station hvar som helst i hela Europa. Inom parentes sagdt, så har jag till och med varit med om att befordra vagnar med flyttsaker direkt härifrån till Rom. Det var med dåvarande förhållanden en mycket viktig fråga att få denna spårförbindelse i ordning, och den hade då en stor betydelse. Men om godset går öfver Danmark till vederbörande destinationsort i Tyskland, det spelar en mycket liten roll. Om jag är mottagare af gods i Tyskland, frågar jag icke efter, huru många färjor godset gått öfver. Såsom godsemottagare frågar jag blott efter, hvad frakten kostar. Om denna frakt är densamma, när godset går öfver Danmark, som när det kommer öfver Sassnitz—Trelleborg, spelar vägen i denna sak icke någon roll. Jag tror således, att man gör sig alltför stora förhoppningar från svensk sida om den ökning af exporten, som kan komma att äga rum med en ångfärja direkt till Tyskland. Här har vidare sagts af den siste ärade talaren — jag skref upp hans ord — att man tror, att denna färja skall medföra billigare frakter. Jag förstår icke, huru man räknat ut detta, ty då affären, såsom visas af den kungl. propositionen, är så dålig, att de belopp, hvilka här nedläggas, skulle lämna en årlig behållning af blott 55,000 kronor, så lär det dröja länge, innan man kan sätta ned frakterna, såvida man icke skulle mycket orättvist gynna denna väg jämfördt med den andra leden.

Men nu har, såsom det säges, på svenskt initiativ denna fråga blifvit upptagen till behandling i Tyskland. Den har behandlats där i bäge kamrarna och nu blifvit bifallen, och det är att antaga, att kammaren, hvilken på samma sätt som många andra här i landet sätter stort värde på denna samfärdsel och det tillmötesgående, vi hittills i denna sak haft tillfälle att erfara från Tyskland, ogärna ser, att vi i frågans närvarande skede motsätta oss det beslut, som våra underhandlare åstadkommit, och hvarom nu Riksdagen å sin sida går att fatta beslut. Men jag tycker, att det bör understrykas, att detta tillmötesgående

detta medgifvande, som Riksdagen nu skulle göra, medför för landet mycket stora uppoffringar, så stora, att de kanske icke på långt när äro öfverskådliga. Jag fäster härmed uppmärksamhet på den sträfvan, man hittills haft för åstadkommandet af ett godt ekonomiskt resultat af statsbanedriften. Detta är så mycket mera önskvärdt, som alla våra fraktsatser för tungt gods inom landet äro beroende på möjligheten för statsbanorna att frakta detta gods till själfkostnaden. Denna fråga är ju för landet viktig och medför, såsom jag nyss nämnde, den önskan, att statsbanornas ekonomiska resultat snart måtte närma sig den ståndpunkt, då vi dels kunna nedsätta de inländska frakterna och dels kunna åstadkomma en billigare taxa för exportfrakterna. Men denna möjlighet undanskjutes, när vi i närvarande stund äro beredda att nedlägga 11 $\frac{1}{2}$ millioner kronor på en ångfärjeförbindelse, hvars ekonomiska resultat är klart, men hvars framtid är så oviss, att jag trotsar någon att ännu kunna påvisa tidpunkten, när detta kapital skall kunna förräntas.

Jag kommer nu till den andra punkten, frågan om inköpet af Malmö—Trelleborgs järnväg, hvilket föreslås för att åstadkomma denna förbindelse och för att möjliggöra för trafiken till Tyskland öfver Trelleborg—Sassnitz att endast passera statsbanor och icke såsom nu äfven privata banor. I detta fall tror jag icke man har något att befara i afseende å det ekonomiska resultatet. Det är visserligen sant, att den järnväg, som nu förbinder Malmö med Trelleborg och på sin tid byggdes af konkurrenshänsyn och för att sätta Malmö i lättare förbindelse med Tyskland, hittills burit sig mycket illa: så vidt jag vet, hafva delägarna i företaget icke afkastning å sitt kapital, men går det till en sådan ökning af trafiken, som denna järnväg gifvetvis måste få, så snart ångfärjetrafiken blifvit inrättad, tror jag för min del, att denna järnväg såväl som alla så beskaffade banor, hvilka befodra post och således ingå i den stora kontinentala trafiken, ganska snart skall lämna god afkastning. Att beakta är, då man betalar denna järnväg med 4 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, att i detta belopp ingå tvänne stora obligationslån på ungefär halfva summan, hvilka för lång tid äro placerade till 4 % ränta, och tror jag således det icke dröjer länge, förrän det öfverskott, som uppstår, blir sådant, att man mycket väl kan stå till svars för denna järnvägs förvärfvande, och för min del, med den erfarenhet jag vunnit om inköp af privata banor för statens behof i sådana fall som detta, har jag den bästa förhoppning, att denna affär icke skall blifva farlig.

Jag kommer nu till det sorgliga kontraktet om postföringen med båtarna. I detta fall torde kammaren hafva funnit af handlingarna, att redan 2 år före utlöpanDET af den första 10-årsperioden för direkt ångbåtsförbindelse mellan Trelleborg och Sassnitz underhandlingar fördes mellan poststyrelsen eller resp.

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)

regeringar och det gamla bolaget. Hade man då vid behandlingen af denna fråga förfarit, jag vågar säga, affärsmässigt, hade man icke gjort upp kontrakt med det nya bolaget utan om möjligt fortsatt med det gamla, så hade bestämdt kunnat åstadkommas förmånligare villkor än de nu gällande. Utgången blef nu sådan, att man avslöt kontrakt år 1905 att tillämpas från och med år 1907 med det nya bolaget, som dels byggde nya båtar i Sverige och dels inköpte sådana från utlandet, och då inträffar det märkliga förhållandet, att sedan vi tillträd detta kontrakt, som tillämpas *sedan den 1 maj 1907*, vi ännu icke hunnit andas ut, så att ett år i afseende å tillämpningen af detta kontrakt ännu icke förflutit, förrän man förordar upphäfvande däraf mot godtgörelse till det nya bolaget af mer än 800,000 kronor eller ock med anvisande af 1½ millioner kronor för inlösen af båtarna. I detta kontrakt förekommer en mycket naiv passus, som må stå för vederbörandes räkning. Där står, att om ångfärjeförbindelse under den tid, för hvilken kontraktet löper, skulle komma till stånd, »*skall därom med bolaget förhandlas*». Hvad betyder detta? Det betyder helt enkelt, att möjligheten att så att säga på billiga villkor komma från detta kontrakt hänger i luften, och vi se nu, att denna hängning skulle kosta oss, såsom utskottet tillstyrker, mer än 800,000 kronor. Under sådana förhållanden, då man uppgjort ett så att säga så lättsinnigt kontrakt, och då ångfärjeförbindelsen är grundad på så lösa boliner, kan man då förstå, att man redan nu träder i underhandling med vederbörande och förklarar, att man är beredd att kasta det gamla arrangemanget öfver bord för att snart få en ångfärjeförbindelse till stånd? Så har nu skett. Vi stå färdiga att betala ut 800,000 kronor, och detta på grund af detta förbiseende hos vederbörande, då kontraktet uppgjordes.

Emellertid, såsom jag sade i början af mitt anförande, är jag för min del beredd att — oaktadt dessa stora ekonomiska uppoffringar, hvilka, såsom jag nyss nämnde, under lång tid framåt komma att verka förlamande på den inre trafiken — likväl, på grund af de skäl jag nämnde, låta mina betänkligheter falla och bifalla den kungl. propositionen. Men i denna saknar jag en sak, som utskottet visserligen berör, och det är den, i hvad mån det kan vara möjligt för oss här i Sverige att, så mycket möjligt är, förminska den förlust, som nu är ställd i utsikt, genom att för det arbete, som är ifrågakalladt, använda svenska armar så långt ske kan. Jag ber då kammaren väl beakta, att i det förslag, som föreligger, sjelfva ångfärjorna äro upptagna till en kostnad af 4,500,000 kronor. Kontraktet innehåller, att Tyskland skall anskaffa tvenne färjor och Sverige två, men i propositionen står icke ett ord om, hvar färjorna skola tillverkas. Nu antager jag, att man här lika väl som i Tyskland, i synnerhet när det gäller arbeten för statens räkning, i första rummet skall

försöka använda landets hjälpkällor. Men denna fråga är icke berörd i den kungl. propositionen. Vid ärendets föregående behandling hade jag förmånen öfverlägga med generaldirektör Sahlin, som var en af våra underhandlare vid uppgörelsen med Tyskland, och han hyste betänkligheter emot att göra beställning hos svenska verkstäder, emedan han ansåg, att de icke skulle kunna hinna med utförandet till den 1 juli 1909, då han ställde i utsikt, att denna trafik skulle kunna börja, och jag kan icke neka till, att med så kort tidsperiod det ställer sig svårt för verkstäderna att åstadkomma ett så svårt, så dyrbart och så omfattande arbete som byggandet af dessa ångfärjor. Men jag frågar då, om denna tidpunkt är så kräfvande. Är det verkligen så af behovet påkalladt att med så långsamt inträdande förmåner, som denna förbindelse skulle komma att medföra, ovillkorligen hafva färjorna färdiga den 1 juli 1909. Min öfvertygelse, utan att jag nu behöfver fastslå den såsom riktig, är den, att den 1 juli 1909 komma icke ens hamnarna att vara färdiga, och, så vidt jag hört, hafva verkstäderna erbjudit sig att sex månader senare, den 1 januari 1910, hafva färjorna färdiga. Naturligtvis spelar äfven här in det pris, verkstäderna skulle betinga sig. Priset på färjorna från svenska verkstäder skulle efter gjorda beräkningar sannolikt blifva dyrare, än om de förvärfvades från England. De engelska priserna äro billigare, därför att i England nu är ondt om arbete. Frågan är nu den: när Riksdagen fastställer ett belopp af 4 1/2 millioner kronor men icke gör något uttalande, huruvida beloppet får öfverskridas, bör man icke då kunna hoppas, att regeringen, när frågan kommer till dess behandling, tager i öfvervägande, huruvida, för den händelse färjorna närmelsevis inom detta belopp kunde i landet anskaffas, de icke då borde i första rummet tillverkas här. Nu har utskottet, såsom herrarna finna, efter en ganska ifrig debatt, där man fortfarande icke riktigt velat ställa sig på nationell ståndpunkt, fått in en passus i motiveringen, hvilken, såsom herrarna sett, lyder: »Slutligen vill utskottet framhålla önskvärldheten af att åtminstone en af de här ifrågasvarande färjorna helst måtte tillverkas i Sverige». Jag vill naturligtvis icke göra något yrkande om ändring i motiveringen, ty jag är rädd att, om jag det gör, kanske hela denna passus kommer att falla bort, men jag har icke kunnat godkänna motiveringen, ty enligt mitt förmenande borde den hafva innehållit: »Slutligen torde utskottet få framhålla, att de ifrågasatta färjorna böra tillverkas inom landet». Däremot har det nu ställts i utsikt såsom ett lockbete, att åtminstone en färja skulle här tillverkas. Jag har hört mig för ett litet grand angående villkoren för och möjligheten af dessa färjors åstadkommande inom landet och nämner för herrarna, att ett arbete af så stor och omfattande beskaffenhet icke skulle lämnas till en verkstad, emedan bägge färjorna icke inom den tid, som ifrågasattes, kunna tillverkas

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.*

(Forts.)

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

vid en verkstad, utan man måste tänka sig, att den ena färjan skulle utföras hos Kockum och den andra vid Lindholmen, men på detta sätt skulle färjorna kunna levereras till den 1 januari 1910, hvarvid själfva maskinerna skulle göras i Motala. Huru-dant arbete Motala verkstad för dylika stora fartyg kan åstad-komma, därom tror jag bäst man kan förfråga sig hos de fram-stående teknici vid flottan, hvilka numera fått kännedom om, till hvilken storlek dessa maskiner kunna tillverkas vid Motala, och hvilka resurser denna verkstad äger. Det lär icke lida tvif-vel, att i Sverige skall kunna åstadkommas en tillverkning, som är fullgod och till och med bättre, än om i England färjorna åstadkommes med hastighet.

Jag har således med detta velat uttrycka, att, då jag nu låter mina betänkligheter falla i afseende å de stora ekonomiska olägenheter, som dessa företag medföra, anser jag, att man bör vara så pass intresserad för svenskt arbete, att man under nu-varande konjunkturer, då svårigheter förefinnas att erhålla be-ställningar och då kanske många verkstäder i brist på dylika måste afskeda sina arbetare, skarpt tager i betraktande — då nu icke någon viss tid är utsatt — om någon olägenhet kan ligga däri att några månader uppskjuta igångsättandet af denna trafik, då man nämligen på detta sätt skulle lyckas tillverka båda färjorna inom landet.

Med detta har jag velat till regeringen framföra en vördsam uppmaning, att med alla till buds stående medel försök måtte göras för att dessa stora beställningar å 4 1/2 millioner kronor, för hvilka vi anlita lånevägen, göras vid svenska verkstäder, så att åtminstone kapitalet stannar inom landet och så att, då dessa färjor visserligen 6 månader senare komma i gång, man må kunna gå öfver den nya linjen med färjor af egen tillverkning.

Jag har, herr grefve och talman, intet yrkande att göra.

Herr statsrådet grefve Hamilton: Den fråga, som nu före-ligger till afgörande för Riksdagen, eller frågan om skapandet af en svensk utfartsväg till Tyskland genom det svenska statsbane-nätets direkta ankytande till det tyska, den frågan har i själfva verket redan under tio år varit föremål för den svenska rege- ringens uppmärksamhet och omsorg.

Det var såsom bekant den 1 maj 1897 som den nu existe-rande ångfartygsförbindelsen mellan Trelleborg och Sassnitz öppna-des, ett företag, som i högst väsentlig mån och på flera sätt, direkt och indirekt, bidragit att främja samfärdseln mellan Sverige och det af våra granländer, som i fråga om varuutbytet för oss spelar den ojämförligt största rollen, en roll, som för hvarje år blir mera betydande. Redan året efter det detta uppslag gifvits an-såg regeringen tiden vara inne för en undersökning rörande möjligheten af en ångfärjeförbindelse mellan de båda länderna i

syfte att dymedelst bereda godstrafiken motsvarande fördelar, som genom ångbåtsförbindelsen beredts person- och posttrafiken. Jag har ingen anledning att här erinra om de olika faser, som detta långvariga, omfattande och ingående arbete genomgått. De äro ju af kammaren kända genom den kungl. propositionen. Jag tillåter mig blott att i förbigående erinra därom, att, under det detta arbete pågick, en händelse inträffade, som äfven den utgjorde en länk i regeringens arbete för främjande af samfärdseln mellan Sverige och Tyskland men som samtidigt för min företrädare i ämbetet blef en direkt impuls att söka öfverföra denna fråga från utredning till handling, nämligen afslutandet af handelstraktaten den 8 maj 1906. Frukten af det omfattande och långvariga arbetet föreligger nu i denna kungl. proposition, som grundar sig på en öfverenskommelse mellan de båda ländernas regeringar om inrättande af ångfärjeförbindelse mellan Trelleborg och Sassnitz för kombinerad gods- och persontrafik, en öfverenskommelse, som på båda sidor träffats under uttryckligt förbehåll af de respektive folkrepresentationernas bifall. Det är för kammaren känt, att detta bifall redan lämnats från tysk sida. Och det torde äfven vara känt, men här bör erinras om, huru det lämnats — att det lämnats under tillslutning från alla sidor och under uttalande af den lifligaste sympati både för själfva företaget och för vårt land. — under, för att återgifva ett yttrande af en talare i preussiska kammaren, fullt uppskattande såväl af de ekonomiska och politiska som af de ideella synpunkterna. Statsutskottet har äfven enstämmigt tillstyrkt förslaget — jag vågar säga enstämmigt, ty jag räknar icke den lilla afvikelse, som betecknas af herr Thorssons motion, såsom en skiljaktighet i sak. Det återstår endast att kammaren nu gifver sitt bifall, för att den enligt min tanke kanske viktigaste fråga, som föreligger denna Riksdag, skall blifva lyckligt löst. Att detta bifall skall lämnas, därom vågar jag hysa en liflig förhoppning, för att icke säga en fast tillit. Och jag är äfven öfvertygad, att det skall lämnas på sådant sätt, att däraf framgår, att man jämväl här i landet till fullo uppskattar denna frågas betydelse både inåt och utåt. Men den omständigheten har naturligtvis icke kunnat invagga mig i den föreställningen, att förslaget icke skulle kunna framkalla någon anmärkning af kammaren, och i själfva verket är det ju fullkomligt i sin ordning, att ett så viktigt, genomgripande och dyrbart förslag noga nagelfares och synas i sömmarna, och det både i kamrarna och i utskottet.

Jag skall be att få upptaga några af de anmärkningar, som här blifvit framställda.

Jag vill då först vända mig mot herr Lindgren. Han beklagade, att man icke, innan man slöt öfverenskommelsen, inlätit sig på underhandlingar med Lund—Trelleborgs-banan angående inköp af stationshuset i Trelleborg. Jag tror icke, att detta varit

*Angående
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

lämpligt. För det första är det ju så, att underhandlingar rörande inköp af privatbanor taga mycket lång tid på grund af de in-teckningar, som gemenligen besvära dylika banor. Och herr Lindgren antydde själf, hurusom sådana underhandlingar kunna blifva ganska omständliga, då han lät förstå, att Trelleborgs stads rätt till en del af den mark, som nu skall afstås till staten, kanske skulle kunna bestridas af Lund—Trelleborgs-banan. För min del tror jag nu visserligen ej, att så är händelsen, men framkastandet af ett sådant anspråk kan ju alltid ge anledning till långvariga förhandlingar och processer. För öfrigt kan det enligt min tanke blifva fråga om, huruvida man öfver hufvud taget bör inlösa detta stationshus. Det kan mycket väl hända, att det hvarken är behöfligt eller lämpligt för kontinentaltrafiken, och jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på att, då t. ex. västkustbanan inköptes, inlöstes icke alla stationshus. I Halmstad och Varberg t. ex. äro de fortfarande i enskild ägo, utan att därför någon olägenhet försports.

Herr Lindgren talade också om de kontrakt med Lund—Trelleborgs-banan, som nu utlöper. Han hoppades, att staten icke desto mindre skulle taga hänsyn till dess bestämmelser. Det tycker jag nu visserligen är väl mycket begärdt, men jag försäkrar, att det är icke alls fråga om att begå någon våldsåtgärd mot Lund—Trelleborgs järnväg, utan om några förhandlingar skulle komma att äga rum, kan man vara förvissad om att hänsyn tages till alla rimliga anspråk.

Jag ber nu att få vända mig mot herr Fränckel, som ju i likhet med herr Lindgren är för förslaget i dess helhet men anser, att åtskilliga betänkligheter kunna mot det uppställas. Till en början tillåter jag mig då anmärka, att jag icke rätt förstår hvad han åsyftade, då han satiriskt yttrade, att man, för att ådagalägga företagets genomförbarhet, blef nödsakad att gå ända till sjön Michigan. Jag förstår detta så mycket mindre, som han tillade, att han var fullkomligt öfvertygad, att företaget icke mötte några tekniska svårigheter. För min del tror jag, att sjön Michigan är i detta hänseende ett synnerligen lärorikt exempel, hvilket man har allt skäl att gå till.

Herr Fränckel yttrade sedermera, att ångfärjeförbindelsen komme icke att lända till något egentligt gagn, ty det blef alltid billigare att gå öfver Köpenhamn—Gjedser—Warnemünde, och för godsemottagare vore det alldeles likgiltigt öfver huru många banor godset ginge. Han kände fall, då man öfver Gjedser—Warnemünde skickat flyttsaker ända till Rom. Nå, det skall jag villigt medgifva, att i fråga om flyttsaker från Stockholm till Rom kan det vara ganska likgiltigt, hvilken väg man tager. Någon större utflyttning lär väl ej komma på tal, skola vi hoppas. Men för andra godsemottagare är det förvisso icke likgiltigt, om godset går öfver flera banor. Jag vill taga ett enstaka fall, som jag fäst

mig vid, därför att jag kommit att reflektera öfver det, redan innan detta förslag förelag och innan jag intog den plats jag nu innehar. Det var i fråga om trävaror. Under en resa förlidet år vid besök på ett sågverk norr om Ockelbo frågade jag: hvar afsätter sågverket sitt virke? Det svarades: det mesta per järnväg på Danmark. Jag trodde icke då, att det var möjligt. Men förhållandet är verkligen, att i början af ångfärjeförbindelsen Malmö—Köpenhamn gick på ångfärjan sågade trävaror blott från Småland, men undan för undan fann man detta fördelaktigt, och undan för undan sträckte man detta trafikområde allt längre och längre upp och nu fraktas sågadt virke i stora kvantiteter ända från Östersund ned till Danmark. På ångfärjan Köpenhamn—Malmö gingo sista året icke mindre än 10,000 vagnslaster, och en stor del af dessa vagnslaster gingo till Jutland, hvilket visar, huru långa sträckor de tåla vid att föras. Och det kan göras på detta sätt, just därför att vagnarna kunna gå i genomgående trafik, därför att agenten kan skrifva till sågverket: skicka en vagnslast dit eller dit, och det kan göras hvilket ögonblick som helst utan omlastning. Det är den stora hemligheten.

Herr Fränckel sade för öfrigt, att några fraktlindringar icke skulle förekomma. Jag förstår icke, huru han då har räknat. Det är så, att Sassnitz-routens trafikområde kommer särskildt att omfatta de delar af Sverige, hvilkas samtrafiksväg till och från Tyskland leder öfver Malmö, d. v. s. orterna öster om en linje Östersund—Falun—Borlänge—Ludvika—Kopparberg—Örebro—Jönköping—Värnamo—Klippan—Malmö i Sverige, och i Tyskland, förutom hela östra Tyskland och Österrike-Ungern, de delar af mellersta Tyskland, som närma sig den som gräns mellan mellersta och västra Tyskland tänkta linjen Lüneburg—Göttingen—Würzburg—Stuttgart—Konstanz. I den mån exporttariffer införas och under förutsättning att äfven från tysk sida exporttariffer ställas till förfogande, så att fraktsatserna kunna så vidt möjligt i båda riktningarna likställas, skola dessa trafikområden kunna vidgas högst väsentligt såväl i Sverige som i Tyskland.

I afseende på frakterna i öfrigt är det ju obestriddt, och det lär väl herr Fränckel icke kunna bestrida, att en banafgift (fem öre per hundra kilo) kommer att försvinna genom att Malmö—Kontinentens järnväg införlifvas med statsbanan.

Den fallande skalan kommer vidare gifvetvis att verka till förmån för Sassnitz-vägen, då svenska statens järnvägar enligt aftalet anses räcka »mitten Wasser» och äfven från preussisk sida kommer detta ökade afstånd att i viss mån verka lindrande på fraktsatserna.

Under förutsättning att nu gällande fraktgodstariffer komma att tillämpas äfven efter ångfärjeförbindelsen, skall jag tillåta mig att anföra några exempel på de fraktlindringar, som komma att uppstå:

*Angående
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Angående anordnande af ångfärjeförbindelse mellan Sverige och Tyskland m. m.
 10 ton tjära från Krylbo till Stettin kosta nu 254 pf. per 100 kilo, framdeles 244 pf.
 5 ton maskingods Berlin—Stockholm nu 440 pf. per 100 kilo, framdeles 418 pf.
 10 ton snickeriarbeten Nässjö—Leipzig nu 290 pf. per 100 kilo, framdeles 280 pf.
 10 ton bräder och plank Östersund—Breslau nu 438 pf. per 100 kilo, framdeles 433 pf.

(Forts.)

10 ton tjära Ånge—Magdeburg 285 pf. per 100 kilo, framdeles 233 pf.

Jag tror således, att det är alldeles oberättigadt att säga, att man icke skulle vinna ganska betydligt i fraktlindring, särskildt om vi tänka på den ort, som för våra produkters afsättning är den viktigaste, nämligen Berlin.

Så sade herr Fränckel att, äfven om han ville förorda detta förslag, det måste fastslås, att det sker med stora uppoffringar, enligt hans tanke tyckes det, nästan för stora uppoffringar, och såsom skäl härför antydde han, att företaget vore så dyrt, att det icke kunde blifva räntabelt. Ja, jag skall villigt medgifva, att det kan anses vara ett magert resultat att utgifva elfva och en half millioner och icke få stort mer än 200,000 kr. i afkastning; men till en början hafva vi icke räknat på det viset, när vi byggt järnvägar i Sverige — jag tillåter mig säga *lyckligtvis*. Jag ber att få erinra, att andra synpunkter gjorde sig gällande, då man här i kammaren beslöt t. ex. byggandet af en bibana till Skellefteå. Hade man då räknat på herr Fränckels sätt, så hade den banan och många andra delar af statsbanan icke kommit till. Och för öfrigt har man icke rätt att räkna på det sättet. Man måste äfven taga hänsyn till den ökade trafik, som kommer järnvägsnätet i sin helhet till del. Och slutligen, är det manne verkligen så dåligt — jag frågar herr Fränckel som gammal järnvägsman — om man redan vid järnvägsföretagets startande kan garantera en netto-behållning af 2 procent? Jag tror, att de flesta järnvägar få börja med mycket mindre. Jag tillåter mig erinra, att ångfärjeförbindelsen Malmö—Köpenhamn gick under hela första arbetsåret 1901 med ett underskott, ett rätt betydligt underskott af 3,5 procent, och det företaget är redan en lönande affär. Så kommer utan tvifvel äfven att gå med denna förbindelseled.

Sedan talade herr Fränckel om det, som jag erkänner vara en ömtålig punkt, detta att man skall vara tvungen att gifva ut pengar för att komma ifrån postkontraktet. Jag kan ingenting svara på förebräelserna i fråga om uppgörandet af detta kontrakt. Jag känner, uppriktigt sagdt, ej närmare till de därmed förknippade omständigheterna. Men nog tror jag det skulle varit ganska svårt att uppgöra kontraktet så, att man kunnat komma ifrån det för intet när som helst, eller att det utlupit just då ångfärjeförbindelsen blifvit färdig. För öfrigt — hur man än vänder

sig, vare sig man tager det af Kungl. Maj:t föreslagna alternativet eller det af statsutskottet förordade för att blifva löst från kontraktet, blir det ju så, att man får betala cirka 90,000 kronor om året under nio år. Det är hvad det kostar. Jag undrar ändå, mina herrar, om icke detta företag är af den vikt och betydelse, att det kan vara lönt att erlägga en sådan afgift för att få det fram. Jag tror, att, om vi icke begagna tillfället, vi på många andra sätt under tiden komma att förlora långt mer.

*Angående
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Slutligen hade herr Fränckel ett yttrande, som verkligen i viss mån innebar en skiljaktighet från hvad statsutskottet förordat. Jag syftar på den af statsutskottet uttalade önskvärldheten däraf, att åtminstone *en* färja borde byggas inom landet. Herr Fränckel framhöll nämligen, att han hoppades, att bägge färjorna skulle byggas inom landet. På det vill jag helt enkelt svara, att jag är lika intresserad däraf som herr Fränckel. Men jag kan icke med samma lätta mod som han taga frågan om undanskjutande af tiden för företagets öppnande. Det är visst icke fråga endast om sex månader, som herr Fränckel sade. Det gäller nog minst ett års uppskof. Jag fruktar för öfrigt, att det blefve väl dyrbart att taga båda färjorna inom landet, så dyrbart i själfva verket, att man måste blifva betänksam, äfven om man eljest är än så villig att söka bereda svenska armar och svenska fabriker arbete. Emellertid ber jag att få försäkra herr Fränckel, att jag åt denna fråga skall ägna den största uppmärksamhet.

Jag tror, att jag härmed upptagit åtminstone det väsentligaste i de anmärkningar, som herr Fränckel hade att göra. Jag vill därför endast tillägga ett par ord.

Om, mina herrar, det är något, som är ett karakteristiskt kännemärke för det tidevarf, i hvilket vi lefva, så är det väl det inom alla civiliserade och framåtsträfvande nationer pågående oafblåtliga, oförtröttade arbetet på att öfvervinna det hinder, som de stora afstånden lägga mot produktionens ökning och varuutbytet. Telegrafan och telefonen fullkomnas oafblåtligt och göra för hvarje år nya landvinningar. Den elektriska energien sprides i vidare och vidare rayonger, ångbåtar och järnvägar öka oafbrutet sin hastighet och trafikförmåga, under det att på samma gång effekten af denna fullkomnade teknik understödes och skärpes af tariffbestämmelser och internationella aftal. Det är med ett ord ett sjudande arbete och en ständig och målmedveten täflan. Det folk, som icke vill göra uppoffringar för att få deltaga uti och bestå i denna täflan, skall snart finna afståndet mellan sig och andra nationer förstoradt i stället för förminskadt. Det skall finna sig distanseradt och efterblifvet. För oss med våra vidsträckta landvidder och vårt i många afseenden egendomliga, isolerade läge borde — synes mig *de stora afståndens problem* vara en ständigt brännande fråga. Om det icke är det, då skola vi snart finna, att vi blifva efter. Men om det finnes något, som

Angående
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)

jag tror, att under de senaste åren alla partier i Sverige varit eniga att samla sig om, är det väl detta: *Sverige får icke blifva efter.*

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Lindgren: Jag är herr statsrådet förbunden, för det han skänkte mitt anförande något beaktande. Men jag kan icke underlåta att därvid göra den bemärkningen att, såvidt jag förstår, herr statsrådet icke fullt uppfattade de skäl för min syn på saken, som jag framlade. Herr statsrådet talade nämligen om inköpet af stationshus. Därom har jag i mitt anförande ingenting talat — genom kontraktet med kontinentalbanan, blir staten på sätt och vis ägare till hälften af stationshuset — utan hvad jag talade om, det var, att det syntes mig ligga en inkonsekvens i det förhållandet att, då staten fäster så stor vikt vid att blifva herre öfver hela trafikleden, staten icke underhandlat om öfvertagande af Trelleborgs station, och jag ansåg, att i detta förhållande låg en stor olägenhet, som man lätt borde kunna undgå, om man det ville.

Vidare sade herr statsrådet, att, om det fanns någon anledning att etablera underhandling med Lund-Trelleborgs järnväg, man icke skulle underlåta detta.

Herr Fränckel fick ett mycket amplare erkännande af herr statsrådet, då herr statsrådet förklarade, att han *under alla omständigheter* skulle noga beakta hans anförande. Jag vågar påstå, att min bemärkning är förtjänt af beaktande, ty frågan är helt enkelt den, huruvida staten med maktspråk skall handla på ett sätt, som kan kränka den enskildes äganderätt. Jag menar, att staten tvärtom i främsta hand bör skydda denna rätt och således snarast öppna underhandlingar med Lund—Trelleborgs järnvägs A.B. och jag vill fråga hvad följden måste blifva, om så icke sker. Jo, bolaget blir då mot sin vilja tvingadt att på rättslig väg skydda sin egendom och hindra utfyllningen, och ett sådant tillfälle blefve ur alla synpunkter synnerligen obehagligt. Alltså, jag kommer icke ifrån den uppfattningen att staten har en positiv skyldighet att snarast inleda en underhandling med Lund—Trelleborgs järnvägsbolag beträffande utfyllningen m. m.

Herr Trapp: Jag anhåller att med anledning af ifrågasvarande ärende få beröra några synpunkter.

Transito-trafiken, svensk och norsk, till Tyskland och andra länder öfver Danmark, utgjorde 1906—1907 från Sverige 8,624 ton, och från Tyskland 3,796 ton eller tillsammans 12,420 ton, häri inräknadt öfver 3,000 ton, som gått öfver Göteborg—Fredrikshavn—Vandrup. Nu är det ju så, som också herr statsrådet och chefen för civildepartementet nämnde, att en del häraf, d. v. s. det gods, som är bestämdt till eller kommer från orter, som ligga

på eller väster om meridianen genom Hamburg, och möjligen en del af det gods, som berör orter, liggande inom området mellan denna meridian och den, som går genom Berlin, fortfarande kommer att gå öfver Danmark, men då det gäller orter öster om meridianen öfver Berlin, skulle godset gå öfver Sassnitz liksom då det gäller orter mellan dessa bägge meridianer det skulle gå ömsevis den ena och ömsevis den andra vägen, om afsändaren icke därom gifvit bestämda order. Således, att dessa 12,420 ton skulle gå öfver Trelleborg—Sassnitz, kan man knappast tänka sig. Jag förutsätter i alla fall, att hela detta tontal ginge den nya vägen, och om därtill lägges den godsmängd, som nu går öfver Sassnitz, ökad med 25 %, eller till 4,000 ton, så skulle vi endast hafva en begynnelsestrafik af 17 à 18,000 ton på denna senare linje att räkna med. Om man också vill antaga, att denna trafikmängd komme att flerdubblas, så är det långt till den siffra af c:a 250,000 ton, som ångfärjekommissionen synes hafva lagt till grund för sina beräkningar, och i stället för ett driftöfverskott af 55,000 kronor torde man få räkna med underskott, med en betydlig driftförlust. Den beräknade inkomsten af persontrafiken torde kanske också den vara något för sangvinisk; man har för Sveriges del räknat med en ökning — begynnelseökning — af från nuvarande 115,000 kronor till ej mindre än 165,000 kronor, d. v. s. öfver 43,5 %.

Tillskottet för posttrafiken, 265,000 kronor, är naturligtvis riktig, men jag kommer vid denna punkt att erinra mig en af svenska postverket hittills visad, lät oss säga, artighet mot det tyska postverket, i det att all post å den nuvarande ångbåtlinjen ombesörjes af uteslutande svenska posttjänstemän, hvilka aflönas af svenska postverket. Jag är visserligen öfvertygad om, att detta endast är ett utlägg af svenska postverket och att hälften häraf årligen med tacksamhet återgäldas från Tyskland. Men härom vet jag intet. Det hör kanske till postverkets hemligheter.

Med hvad jag nu yttrat, har jag icke velat komma till ett afstyrkande af den kungl. propositionen. Som frågan nu ligger, och sedan den i Preussen blifvit behandlad och antagen, kan den här endast få *en* lösning — den bör naturligtvis bifallas — och man får hoppas, att denna nya förbindelse med det sydliga utlandet, icke allenast skall kunna själf utveckla sig att motsvara de förväntningar man hyser, utan äfven, att den skall kraftigt bidra till att genom den täflan den åstadkommer ytterligare förbättra de redan befintliga ångfärjelederna. Jag har med mitt yttrande endast afsett att framhålla, att man, i ifvern att få denna förbindelseled till stånd, möjligen låtit leda sig af en något för långt drifven optimism, ty ganska säkert är, att den icke kommer att gifva någon ränta på det nedlagda kapitalet, liksom att kraf på ökade anslag till förbättring och utveckling af företaget komma att framställas. Sannolikast torde ock vara, att staten — åtmin-

*Angående
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Angående
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
Forts.)

stone under den första tiden — måste lämna ett årligt drifttillskott. Under sådana förhållanden låter det ju tänka sig, att man skulle vilja göra allt för att tillföra trafik till den nya leden — kanske äfven med konstlade medel. Staten har ju i sin hand att på många sätt genom tariff-anordningar skaffa lättnader och förmåner, som ändra transportvägarna. Det synes vara att befara, att i de gjorda trafikberäkningarna från angränsande leder undandragen trafik måst tillgodoräknas den nya leden redan för att få trafikmängden upp till den obetydlighet, som antydts. Och att denna fruktan beträffande den tilltänkta tariff-politiken icke är alldeles obefogad, framskymtar äfven i den till Kungl. Maj:ts nådiga proposition hörande bilagan, däri (å pag. 35) anföres, att »ångfärjekommissionen i sina beräkningar öfver trafikinkomster antagit, att s. k. exporttariffer skulle vara gällande för gods, som utföres öfver de nya ångfärjorna».

Jag hyser visserligen för egen del den öfvertygelsen, att ångfärjekommissionens afsikt varit att förorda de s. k. exporttariffernas *lika* användning för *samtliga* våra ångfärjeförbindelser, men uttrycket, sådant det nu står där, kan missförstås och, om ingen gensaga gjordes, få sken af att vara af Riksdagen godkändt.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten därvid, att — såsom ock i den kungl. propositionen framhållits — Sverige har en god kund i vårt grannland, Danmark, i det att vår utförelse dit färjeledes öfver Malmö och Helsingborg är 12 gånger så stor som vår import därifrån, och en god kund bör man helst taga vara på och behandla väl.

Herr grefve och talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Grefve Hamilton, Raoul: Blott ett par ord! — De små synpunkter mina kamrater på skånebanken utvecklade skulle kunna gifva vid handen, att alla skåningar se frågan på samma sätt, men så är ingalunda förhållandet. Vi anse den vara en stor fosterländsk fråga. Om till äfventyrs en främling seglar genom Öresund, kan han lätt få intryck af att han befinner sig i ett uteslutande danskt farvatten, emedan nära nog hvarje fartyg, som betjänar trafiken mellan Sverige och Danmark, seglar under dansk flagg, och det fåtal, som bära den blågula flaggan, äro sådana, som Danmark täckts låta gå under svensk nationalitet. Danmark behärskar fullkomligt vårt lands södra farvatten, hvad beträffar rederirörelsen, och tyvärr härskar det äfven på ett annat område, handelsområdet. Sveriges sydliga provinser äro icke annat än ett danskt handelsområde, utgöra ett uppland för Köpenhamn. Kraftiga åtgärder hafva emellertid vidtagits för att försöka göra dessa provinser oberoende därutinnan och i synnerhet beträffande exporthandeln, men tyvärr hafva svårigheter mött, och den väsentligaste svårigheten har legat däri, att de stora trafiklederna

ägts af Danmark och hufvudsakligen i det förhållandet, att det är ägare af ångfärjeförbindelserna med Tyskland. Det visar sig, att när man skickar svenskt gods denna väg till Tyskland, det i allmänhet har inträffat, att det icke kommit fram i rätt tid till den marknad, det är afsedt för. Också hafva de skånska hushållnings-sällskapen gått in till Kungl. Maj:t med vördsam anhållan, att Kungl. Maj:t ville göra framställning om en direkt ångfärjeförbindelse från Sverige till Tyskland, och jag tror, mina herrar, att det värdigaste sättet att få minnet af Roskildefreden vore att söka göra de sydliga provinserna oberoende äfven på handels område genom ett bifall till utskottets förslag.

*Ang.
anordnande
af ångfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)*

Herr Juhlin: En ärad talare på skånebanken yttrade några ord angående det svenska postverkets förhållande till det tyska, hvaraf möjligen skulle kunna dragas den slutsatsen, att det svenska postverket på bekostnad af svenska statens intressen visar artighet mot det tyska. Nu är förhållandet, att svenska postverket verkligen visar artighet mot det tyska och det tyska mot det svenska; det är det allra bästa samarbete mellan de båda postverken. Den ärade talaren sade vidare, att uteslutande svenska postjänstemän sköta posten å båtarna mellan Trelleborg och Sassnitz. Detta är alldeles riktigt. Tyskland har varit nog artigt att tillåta det. Saken är den, att det för Sverige är af stor vikt, att svenska posttjänstemännen redan i Sassnitz öfvertaga skötseln af svenska posten, detta för att de skola hinna att under öfverfarten sortera posten till de olika delarna af Sverige, så att, när fartyget ankommer till Trelleborg, posten till västkusten är färdig att genast afsändas. Detta är möjliggjordt genom tillmötesgående af det tyska postverket och sker för att åstadkomma en snabbare utdelning af den utländska posten i Sverige. Men att, såsom den ärade talaren tycktes vilja låta påskina, svenska postverket af artighet mot det tyska härför skulle lämna ersättning, är alldeles oriktigt.

Herr Cavalli: Frågan om anordnande af ångfärjor mellan Tyskland och Sverige är ganska ny. Knappt mer än två år ha förflutit, sedan den bragtes på tal på allvar. Och vid de samtal — öfverläggningar var det då icke — som för något mer än två år sedan förekommo därom i Berlin, kunde näppeligen någon ana, att vi så snart skulle stå inför realiserandet af frågan, som vi nu göra. Preussiska landtdagens båda hus hafva accepterat sitt regeringsförslag, och att svenska Riksdagens kamrar om några få ögonblick skola hafva gjort detsamma, därom råder intet tvifvel. Jag är därför tack skyldig till vår regering samt de institutioner och ämbetsmän, som så hastigt handlagt frågan. Jag är således synnerligen nöjd med förslaget och med hvad därigenom åtgjorts. Och jag har till dess realiserande endast att knyta en

Ang.
anordnande
af ängfärje-
förbindelse
mellan
Sverige och
Tyskland
m. m.
(Forts.)

önskan, som måhända icke kan anses blygsam. Denna önskan gäller hvarken regeringen eller ämbetsmännen. Den gäller den stora publiken, och den är, att den stora publiken litet oftare ville vid sina resor till Tyskland välja den svenska linjen icke allenast för sitt gods, hvarom här är taladt, utan äfven för sina personer.

Jag vill yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 29 nästlidne februari och den 3 innevarande mars bordlagda utlåtande, n:o 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd för Vadstena och S:t Pers församlingar med återbetalning af ett räntefritt lån från riksgäldskontoret för restaurering af Vadstena klosterkyrka, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föreslagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostämman
m. m.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 29 sistlidne februari och den 3 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

I en inom Första Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 3, hade herr *A. von Möller* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att i kungl. förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 §§ 22, 23, 28 och 29 skulle erhålla följande ändrade lydelse:

§ 22. Kyrkorådet tillkommer: att i afseende på — — — författningar; att upptaga frågor om oordningar och oskick vid gudstjänsten, vid oenighet i äktenskap samt att vårda kyrkans angelägenheter. Skolrådet tillhör — — — af kyrkostämman infordras.

§ 23. Kyrkoherden, — — — stämman tillstädes. Ledamöter i kyrkorådet äro församlingens kyrkovårdar samt så många i kyrkostämman valde män, som församlingen finner lämpligt utse. Till ledamöter i skolrådet — — — — suppleanter för ledamöterna i skolrådet.

§ 28. Kyrkorådet må i frågor, som omförmälas i § 22, ej annorledes än — — — — författningar öfverensstämmer.

§ 29. Kallar kyrkorådet någon, som inom församlingen bor, till inställelse för att erhålla sådan varning, som giftermålsbalken 14 kap. 1 § sägs, är han pliktig kallelsen hörsamma — — — — lita Kungl. Maj:ts befallningshafvande till.

*Förelagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostäm-
ma.
m. m.
(Forts.)*

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr von Möller: Såsom kammaren erinrar sig, väckte jag förra året en motion, gående i samma syfte som den nu förevarande med den skillnad, att jag då anhöll om en skrifvelse och nu har påyrkat angifna förändringar af vissa paragrafer. Utskottet anser emellertid, att denna lag icke är »i verkligt behof af ändring, på sätt motionären förutsatt», och åberopar som skäl de prejudikat, som jag anført. Jag skall söka att framhålla mina skäl för ändring, och tillåter jag mig att till lagutskottets ärade ordföranda rikta några frågor, som jag hoppas, att han ville besvara.

Utskottet säger, att det anser, att ingen fara är å färde Äfven om lagen är skriven otydlig, har man ju alltid att tillgå de kungl. resolutioner, som slutligt afgöra de olika fallen och som sedan naturligtvis komma att åberopas. Huru förhåller de sig då med dessa prejudikat? Först och främst hafva vi, enligt kungl. förordningen 1862, ingen rätt att öfverklaga kyrkoråds beslut — Riksdagen har ännu ej fått svar på sin skrifvelse rörande dylik rätt. — Jag har åberopat den i kyrkolagseditionen 1902 om nämnda kungl. resolution 1898 om makarna i Q. församling, hvar kyrkoråd inkallat dem för att varnas för uteblifvande från hus förhör. Kungl. Maj:t förklarade, »att kyrkorådet ej bort kalla dem till inställelse, hvadan begärd handräckning för deras inställande afslogs». Nu har jag naturligtvis ej reda på detaljerna i detta mål. Kyrkorådet hade begärt handräckning hos Konungen befallningshafvande, som möjligen nekat lämna sådan, hvarefte antagligen Konungens befallningshafvandes beslut öfverklagats hos Kungl. Maj:t. Om det är som jag antager, vanns rättelse genom öfverklagande af Konungens befallningshafvandes beslut om vägrad handräckning, *icke* genom öfverklagande af kyrkorådets åtgärd att kalla makarna till inställelse. Då kyrkorådet fattade sitt beslut, menar jag också, att de handlade i full öfverensstämmelse med 22 § i kyrkostämmoförordningen, enligt hvilken paragraf kyrkorådet ju har att beifra *uteblifvande från läsförhör*. Makarna hade uteblifvit, och kyrkorådet handlade ju då fullkomligt riktigt, då det kallade dem, såvidt jag kan läsa lagen.

Det andra prejudikatet, som jag meddelat efter en tidningsuppgift, rör sig om en baptist, som blifvit invald till ledamot af

*Föreslagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostäm-
m. m.*

(Forts.)

kyrko- och skolråd. Vederbörande domkapitel resolverade, att han ej finge intaga plats där, men Kungl. Maj:t förklarade, att han var berättigad att göra det. D. v. s. en person godkändes såsom kyrkorådsledamot, som förnekade en af kyrkans fundamentaldogmer, den om barndopet, en person, som anslutit sig till åsikter, om hvilka kyrkans bekännelseskrifter, augsburgiska bekännelsen och konkordieformeln innehålla mycket skarpa uttalanden med strängt fördömande af vederöparnes irrläror, hvilket jag antager, att samtliga i denna kammare nogsamta känna. Detta synes mig något egendomligt, men Kungl. Maj:t har resolverat så.

Hur beslöt emellertid Kungl. Maj:t vid ett annat tillfälle? I konstitutionsutskottets memorial n:o 4 vid 1902 års riksdag upptog herr Waldenström reservationsvis som sin åsikt, att utskottet bort enligt regeringsformens § 107 hafva tillkännagifvit för Riksdagen, att vissa medlemmar af regeringen icke hade förfarit riktigt. Fallet var följande. I en församling i Uppsala ärkestift hade en frikyrklig person invalts i kyrko- och skolrådet. Kyrkoherden öfverklagade valet under åberopande af ordalydelsen i § 23 »för gudsfruktan och nit kände män». Klaganden ansåg, att man icke kunde säga, att personen i fråga var känd för kyrkligt nit, då han var ledamot i styrelsen för en inom socknen förefintlig friförsamling. För gudsfruktan kunde han ej heller sägas vara känd, då han ej på fjorton år begått nattvarden i statskyrkan. Kungl. Maj:t resolverade, att han icke kunde vara ledamot af kyrko- och skolrådet. Beslutet fattades på föredragning af statsrådet Claëson, och med denne instämde statsråden Crusebjörn, Odelberg och Palander samt i sak statsrådet Annerstedt och statsministern. Men statsrådet Hammarskjöld, hvars auktoritet ju i denna kammare alltid erkänts, anförde: »*Då enligt mitt förmenande valbarhet till ledamot af kyrkoråd icke kan fränkännas man annat än på grund af de i 24 § af kyrkostämmoförordningen omförmälda förhållanden, anser jag domkapitlets öfverklagade utslag böra upphävas och de därstädes anförda besvär ej förtjäna afseende*». Med honom förenade sig statsrådet von Krusenstjerna och statsrådet Husberg, med hvilken statsrådet greve Wachtmeister instämde, yttrande: »Enligt min uppfattning har det i fjärde punkten af 23 § kyrkostämmoförordningen förekommande uttrycket »nit» *en alltför allmän och obestämd betydelse* för att från samma uttryck skulle kunna hämtas stöd för påståendet», att personen i fråga icke uppfyllde de i samma lagrum uppställda fordringar.

Då lagutskottet anser det vara så betryggande, att vi hafva prejudikat att åberopa, skulle jag bra gärna vilja fråga den ärade ordföranden i lagutskottet: hvilket prejudikat skall då härvidlag åberopas, regeringen X.Y.Z:s eller regeringen Å.Ä.Ö:s? De gå, som herrarne höra, *stick i stäf mot hvarandra*. Å ena sidan anser man, att bestämmelsen »för gudsfruktan och nit kände» måste följas, på den andra, att 24 §: »ledamot i kyrkoråd eller skolråd

kan ej vara» måste vara afgörande och fullt betryggande. Det senare är också min åsikt, och därför har jag ansett, att man lämpligast borde stryka orden: »för gudsfruktan och nit kände» och antingen sätta: *välfrejdade män* eller också icke någon kvalifikation alls. Tillåt mig att få fråga: hvarför är det nödvändigt, att en sådan kvalifikation bibehålles här, när man i lagen om kyrkomöte icke anser nödigt att uppställa en sådan för ombuden? Man anser sålunda, att det är viktigare, att i kyrkorådet skola sitta för gudsfruktan och nit kände män, än att en kyrkomötesdeltagare är känd för samma egenskaper. Föregående års Riksdags lagutskotts ordförande sade vid debatten 1907: om de orden ej stode där, gjorde det ej så mycket, men efter de en gång stå där, kan jag ej finna, hvarför man skall utesluta dem. Om kammaren nu ej godtager mina skäl, anser kammaren följaktligen, att det gör ingenting, att orden få stå kvar och att det är bra, som det är. Det är åtminstone ej första gången, som jag här märkt den uppfattningen, att allt är bra, som det är. Men icke dess mindre har jag velat anföra några skäl, som synas mig tala för en förändring af denna paragraf.

Jag öfvergår nu till 22 §. Anser lagutskottets ordförande verkligen också denna paragraf vara *tidsenlig* och icke något *verkligt behof* förefinnas för dess ändring? »Kyrkorådet tillkommer att, i afseende å hvad till religionen och sedernas vård hör, vaka öfver efterlefnaden af därom gällande författningar; att upptaga frågor om oordning och oskick vid samt försummelse af gudstjänsten, om uteblifvande från läsförhör, om oenighet i äktenskap, om olydnad mot föräldrar samt om vårdslösad barnauppfostran». Jag stannar där. Jag har nu yrkat, att ur paragrafen skulle utgå skyldigheten att beifra försummelse af gudstjänsten, uteblifvande från läsförhör, olydnad mot föräldrar samt vårdslösad barnauppfostran. Anser då utskottets ordförande — jag vänder mig till den framstående juristen — anser verkligen ett *justitieråd*, att det är lämpligt bibehålla en lag, som *faktiskt ej tillämpas* och som, därest den tillämpades, möjligtvis skulle utsätta hela den ärade kammaren för att med polismakt föras till vederbörande kyrkoråd, på grund af försummelse af gudstjänsten? Tycka herrarne, att det skulle vara treffligt? Och tycker ej ordföranden i lagutskottet, att det skulle vara i full öfverensstämmelse med den lag, som han tycks anse fullt tidsenlig? »*Uteblifvande från läsförhör*» — hvilken i denna kammare, om jag undantager prästerna, har väl i mannaminne bevisat några läsförhör? Men paragrafen står kvar, och lagutskottet anser, att det ej föreligger något behof att ändra den. »*Olydnad mot föräldrar*» — är det lämpligt, att kyrkorådet skall lägga sig i sådana saker? Och huru få reda på sådan olydnad? Hvad menar man vidare med »*vårdslösad barnauppfostran*»? I många fall kan man visserligen veta det, det är sant. Men jag skulle bra gärna vilja ställa en fråga till herr Billing med anled-

Föreslagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostäm-
ma

m. m.
(Forts.)

*Förelagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostäm-
ma
m. m.*
(Forts.)

ning af hans interlokution: är det icke ett bra relativt begrepp? Hvad som föräldrar i bättre ekonomisk ställning, med mera bildning skulle anse för vårdslösad barnuppfostran skulle i arbetarefamiljer, där man ej har tillfälle och råd att gifva barnen en så god uppfostran, kalla en synnerligt god uppfostran, och vice versa. För resten hvad vinnes, om dessa ord stå kvar? Är meningen blott att af envishet hålla på kyrkorådets föräldrade rättigheter eller bör man ej nu försöka sopa rent i denna gamla — skräpvrå? Jag ber om ursäkt för uttrycket. Emellertid är jag ej alldeles ensam om denna min åsikt.

En reservant i 1890—92 års kommitté för utarbetande af förslag till ändringar i kyrkolagen m. m., herr Bagge, säger: »Än mindre vågar jag antaga, att något gagn numera kan väntas af tillämpningen af bestämmelserna om varningar inför kyrkorådet för försummelse af gudstjänsten eller för uteblifvande från läsförhör eller för olydnad mot föräldrar, om hvilka kyrkotuktsbestämmelser väl icke heller med fog torde kunna sägas, att de ingått i våra dagars församlingsmedvetande», och i fortsättningen: »synas mig goda skäl tala för att öfverföra dessa fall, till hvilka nyss nämnda trenne slags förseelser torde kunna räknas, från kyrkotuktens till den enskilda själavårdens område.» Däri gifver jag honom fullkomligt rätt, det är hvad jag förut sagt. Nog är det väl lämpligare, om man vill vinna något, att tala vänligt och kärleksfullt till en person — och det kan prästen i församlingen göra — än att släpa vederbörande med polismyndighet och ställa honom inför Pontius Pilatus och läxa upp honom. Man vinner endast, att vederbörande blir uppretad, och hvarken han, kyrkan eller religionen vinner något genom sådana medel. Jag tror, att man kommer längre på kärlekens än på tvångets väg i våra dagar.

Men paragrafen innehåller äfven, att kyrkorådet tillkommer »att vaka däröfver, att spridande af vilseförande läror må, såvidt möjligt är, förekommas, samt kyrklig tvedräkt och söndring förhindras». Äfven dessa ord har jag ansett böra strykas. Jag skulle vilja göra kammaren en fråga. Hvad menas med *svenska kyrkans lära*? Hvad menas med den *rena läran*? Är det samma sak? Jag gissar, att herrarne skola bli mig svaret skyldiga. Efter regeringsformens § 2 eller efter 1 kap. kyrkolagen? Dessa lagrum stå, som herrarne veta, ej i öfverensstämmelse. Regeringsformen säger, att Konungen skall vara af »den rena evangeliska läran, sådan som den uti den oförändrade Augsburgiska bekännelsen och Uppsala mötes beslut af år 1593 antagen och förklarad är», och kyrkolagen upptager utom Augsburgiska bekännelsen och Uppsala mötes beslut de schmalkaldiska artiklarna m. m., hela konkordieboken, som kan vara intressant nog, men som allt bra få människor ha reda på. Äro nu icke ens herrarne i Första Kammaren kompetenta att svara på hvad som är »ren lära» eller icke, anse herrarne

då verkligen, att ett kyrkoråd i landsorten med dess sammansättning är kompetent att afgöra hvad som är »vilseförande lära»?

*Förelagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostäm-
m. m.
(Forts.*

För att nu kasta en blick på konkordieformeln, som kyrkolagen anser tillhöra vår rena lära, står där — efter som vi talade om en baptist — t. ex. om vederdöparnes villfarelser: »Vi förkasta och fördöma vederdöparnes kätterska irrläror, som hvarken inom kyrkan, eller i afseende på statsstyrelsen, eller den enskildes hushållning, kunna tålas», och längre fram: »hvarför de ock hvarken högt akta, ej heller befordra barndopet». Augsburgiska bekännelsen talar likaledes om barndopet i sin andra artikel, där det heter: »att denna medfödda sjukdom eller arfsynd verkligen är synd och *fördömer under Guds eviga vrede* alla dem, som *icke genom dopet* och den Helige Ande födas på nytt». Men icke förty så icke blott tolereras ju baptisternas lära i rak strid sålunda med de kyrkliga bekännelseskriterierna, utan Kungl. Maj:t ansåg för några år sedan äfven, att det var med den kungl. förordningen fullt öfverensstämmande att insätta en sådan person i kyrkorådet. En af fundamentalskriterierna är Athanasii symbolum, som uttalar sig mycket starkt fördömande om dem, som icke hafva den rena läran: »Hvar och en, som *vill blifva salig, måste framför allt* hafva den allmänneliga tron», heter det, och vidare: »den, som icke behåller denna *hel och oförfalskad*, han går tvifvelsutän *evigt förlorad*» samt än vidare: »Den, som nu vill blifva salig, han bör tänka så om treenigheten». Konkordieformeln uttalar sig om dessa »de nya Arianerna» och »de nya Antitrinitianerna», att deras läror »förkasta och fördöma vi såsom osanna, falska, kätterska och stridande emot Guds ord — — —, och därjämte förmana vi alla kristliga själar, att de, *så kär dem saligheten är*, måtte fly dessa villfarelser».

Herrarne kunna undra, hvarför jag läst upp det där, men det är för att visa, att det ej är lätt för ett kyrkoråd att afgöra dessa saker. Hvad menas med de nya arianerna och de nya antitrinitianerna i våra dagar? Om herrarne betänka, att till dessa måste vi nämligen räkna dem bland prästerskapet i vår svenska kyrka, hvilka kallas nyprotestanter, ritschlianer, som förneka treenigheten, Kristi gudom och hysa en afvikande uppfattning om dopet och nattvardsläran, såsom den framställes i bekännelseskriterierna, den eviga fördömslän, försoningsläran m. m.; kan man då anse, att, så vanskliga som dessa frågor äro att reda efter kyrkolagen och kyrkans bekännelseskriterier, ett kyrkoråd t. ex. på landet med den bildning och de förutsättningar, dess ledamöter hafva, kan vara kompetent att afgöra, huruvida ett religiöst föredrag rätteligen bör anses såsom vilseförande lära eller icke?

Står detta i strid med bekännelseskriterierna, kan spridaren af villomeningen blott behöfva svara: Hör på professorerna i teologiska fakulteten i X.! Hvad lära de om dessa saker? »Men», svaras det då, »professorerna i teologiska fakulteten i Y., hvad

*Förelagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostäm-
ma.
m. m.
(Forts.)*

lära de? Raka motsatsen!» Hvilken villervalla och trassel för de stackars kyrkoråden, som skola afgöra dylika teologiska tviste-frågor! Jag vet, att herrarna äro sensibla, när man rör vid dessa saker, men jag anser mig dock böra på detta sätt sätta pricken på i för att visa att jag har rätt i mitt påstående att man bör uti en lag stryka bestämmelser, som stå där till *ingen nytta*, men blott vålla oreda och förvirring för de personer, som skola rätta sig efter eller tillämpa lagen.

Så komma vi till den sista, den 29:de paragrafen. Jag upprepar min fråga: anser utskottet, att det är tidsenligt och lämpligt, att kyrkorådet fortfarande skall tillerkännas rätten att genom böter och polismakt på detta sätt ställa vid skampålen personer, som hysa en från den »rena läran» afvikande religiös öfvertygelse? Gagnar det kyrkans idé eller hennes anseende, gagnar det religionen? Jag vågar med lugnt samvete härpå svara ett bestämdt *nej*.

För att nu äfven erinra om att Riksdagen själf begärt en mera human sådan lagstiftning i hithörande frågor, ber jag få hänvisa till Riksdagens skrifvelse den 16 mars 1886, med anledning af begärd ändring af förordningen ^{11/12} 1868 angående särskilda sammankomster för andaktsöfning: »Det förefaller nämligen *stötande* och med *vår tids uppfattning* af förhållandet mellan kyrkan och det borgerliga samhället *icke förenligt*, att man söker befrämja ett väsentligt *kyrkligt ändamål* genom medel af så *ren världslig art* som *böter och fängelse*», och vidare säges det, att lagstiftaren därigenom »icke heller beröfvat kyrkan de skyddsmedel, som hon själf bör äga till sitt förfogande *utan att anlita den världsliga maktens hjälp*». Där ha vi alltså en auktoritet, Riksdagen själf, som på detta sätt uttalar sig. Men ändå anser lagutskottet, att dessa paragrafer böra oförändrade bibehållas. Utskottets hufvudsakliga skäl för deras bibehållande tyckes vara, att de anses sakna betydelse, enär de icke lära tillämpas. Men huru kan man påstå något sådant? Jag anförde ju i fjor ett exempel af upprörande art. En ung flicka skulle inställas för att schavottera inför ett oförnuftigt kyrkoråd — af vissa hänsyn nämner jag ej platsen, hvar detta skedde. Herrarna minnas det huru den stackars unga kvinnan endast genom företeende af läkarebetyg kunde fria sig från de skamligaste beskylningar. Mot beslutet gafs ingen appell, utan hon blef ålagd att infinna sig och stå till rätta inför kyrkorådet för hvad sedan visade sig endast vara uppdiiktade *skvallerhistorier*. Är det väl i sådan anda, som vår lagstiftning bör gå? Anse herrarna lämpligt, att man uppmuntrar sådana tarfliga institutioner? För min del har jag svårt att tro det. Men — on revient toujours à ses premières amours — herrarna hafva sig möjligen bekant, huru det tillgår i vissa andligen mörka trakter uti landet. Likaväl som vi, när vi se barn leka med tändstickor, taga bort den farliga lek-

saken, lika befogadt måste det anses vara att taga bort tveeggade vapen ur *enfuldiga* eller *fanatiska* människors händer. Det kan ej vara lämpligt att utsätta fredliga medborgare för trakasserier af personer, hvilkas kvalifikationer synas mig ej alltid nog betryggande för att man bör låta dem sitta alltför högt i domarsätet. I fjolårets motion tillät jag mig påpeka en biskoplig ämbetskrifvelse af år 1903 däri bland annat följande passus förekommer: »att prästerskapet för ett *mera kraftigt handhafvande af kyrkotukt* behöfde ett *mera kraftigt stöd af lagen* och dem, som handhafva lagens efterlefnad» och hans »tankar föras till Jeremia klagan (9: 1): ack, att *jag vatten nog hade i mitt hufvud* och mina ögon vore en tårekälla» etc. Ja, jag betviflar ingalunda, att vederbörande hafva öfver nog af *vatten* i sina hufvuden, men, o herrar, huru är det med *hjärnsubstansen*, hvar är fosforsyran, och det är ju den, som säges underhålla intelligensen!

Jag skall icke uppehålla kammaren längre, men jag anhåller att få säga, att om min motion nu afslås så kommer den nog igen, tills den går igenom, ifall mina kommitterade låta mig få stanna kvar så länge i denna kammare. Jag ber äfven få erinra herrarna om huru jag för 8 år sen i en annan fråga om civiläktenskapet stod aldeles ensam i debatten med kammarens präster, som hackade löst på mig, — vid begärd votering fick jag inalles 27 röster med mig. Men i år vederfares mig omsider rättvisa genom den kungl. propositionen i denna fråga.

Skall det behöfva dröja lika länge, innan jag får rätt i den nu föreliggande frågan, då jag yrkat, att dessa paragrafer, såsom otidsenliga och olämpliga, böra undergå ändring. Skulle nu svaret blifva, att de icke äro till någon skada, och att det är obehöfligt att vidtaga någon förändring, då, mina herrar, då beklagar jag djupt den kulturella ståndpunkten här i landet.

Jag anhåller att få yrka bifall till motionen.

Herr af Ekenstam: Den ärade motionären ställde verkligen sin fråga direkte till lagutskottets ordförande, och förmodligen tycker han väl därför det vara en stor missräkning, att han ej genast af denne blifver bemött, men jag vill erinra den ärade talaren om att lagutskottet består ej endast af ordföranden utan äfven af gemene man, och det må kanske därför tillåtas en sådan att nu emot honom här få ingå i svaromål. Därvid ber jag att få förutskicka, att jag tager upp saken sådan den hufvudsakligen föreligger, d. v. s. såsom en lagstiftningsåtgärd, och alltså utan alla försök att spela på, vare sig de humoristiska eller de lyriska strängarna.

Jag ber då först att få hänvisa till hvad motionären säger i sin motion, att nämligen »en lagtext bör vara så kort och exakt som möjligt samt att den i möjligaste mån bör affattas så, att dess uttryck eller tolkning ej så att säga inbjuder till godtycke

*Föreslagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostäm-
m. m.*

(Forts.)

*Förelagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostämma
m. m.*

(Forts.)

och ojämnhet vid tillämpningen». Detta är ju en mycket riktig och sann sats, och vi ha all möjlig anledning att iakttaga densamma vid hvarje tillfälle, då det tillkommer oss att fatta beslut i fråga om stiftande af nya lagar. Men det är väl en annan sak, då det gäller att ändra redan befintliga eller äldre lagar. Därvid torde kunna ifrågasättas, huruvida man en gång för alla skall taga till norm att ändra en lag, om de uttryck, som däri förekomma, möjligen icke anses nog exakta efter nutida begrepp. Hvad vi därvidlag hafva att tillse är väl snarare, om affattningen af lagen är sådan, att den gjorda tillämpningen visat lagen vara olämplig och att den af sådan anledning bör ändras. Det var väl egentligen dit motionären skulle komma med sin bevisning. Jag tror, att, om herrarna fränse hvad motionären möjligtvis kommit med uti kyrkohistoria, dogmatik och åtskilligt sådant, synes det, som om vi egentligen blott hade anledning att fästa oss vid de båda prejudikat, han omnämnde, och hvilka skulle visa, huruledes en helt olika lagtillämpning förekommit i afseende å 23 §. Det är aldeles visst, att, såsom den ärade talaren framfört denna sak, lagtillämpningen var olika, men det är väl därför icke sagdt, att så verkligen var förhållandet i realiteten, han har helt enkelt relaterat förhållandena efter sin uppfattning. Det första prejudikatet han omnämnde var det s. k. Järlösa-målet, där en person, som antogs tillhöra främmande trossamfund, på denna grund ansågs olämplig att sitta uti kyrkorådet. Men vi få väl dock icke anse detta vara oriktigt, då väl knappast något kyrkosamfund lär finna det uppbyggligt, att personer, hvilka omfatta en tro och en öfvertygelse, fullkomligt olika deras egen, skola döma uti deras trosangelägenheter. Enligt det andra s. k. prejudikatet, som talaren tyckes hafva hämtat ur en tidnings-uppgift, synes den frireligiöst befunne ej på något sätt hafva afvikit från svenska kyrkans lära i annat afseende, än att han utom svenska kyrkan låtit döpa sina barn. Då man ej har tillgång till handlingarna, är emellertid ej lätt att afgöra, huruvida dessa s. k. prejudikat verkligen äga tillämpning å eller äro jämförliga med den här föreliggande frågan. Och dessutom, då dessa slags mål äro af den beskaffenhet att kunna gå till Kungl. Maj:t i regeringen, lär man väl icke någonsin kunna undgå, att de ledamöter, som där hafva plats, komma att hafva sina personliga åsikter, hvilka de naturligtvis vilja göra gällande. Det är först, sedan vi kommit så långt, att vi få en regeringsrätt, som det här skulle kunna bli tal om prejudikat. Dessförinnan kommer nog att gälla den uppfattning, som omfattas af den för tillfället sittande regeringen, angående hvad som i ena eller andra fallet anses vara riktigast och lämpligast.

Sedan talade motionären om kyrkorådets stränghet och all den olämpliga makt, som författningen lagt i dess händer, men därvidlag tror jag, att han brast i bevisningen. Det enda exempel,

han i sin motion andragit, visar blott, att ett kyrkoråd haft en åsikt, som möjligen icke var så riktig. De personer, på hvilka denna åsikt skulle tillämpas, underkastade sig emellertid ej saken, utan efter anförda besvär kom ärendet till Kungl. Maj:t, som förklarade, att de klagande behöfde icke underkasta sig kyrkorådets beslut i det förevarande fallet, och sålunda kommo ju vederbörande här lyckligt ifrån saken, och detta sätt att korrigera ett oriktigt kyrkorådsbeslut existerar ju enligt gällande lag. Således behöfs väl icke någon lagändring, om också i ett eller annat fall någon ojämnhet måhända skulle kunna förekomma under nuvarande bestämmelser på sätt motionären påvisat.

Det skulle kanske vara att trötta herrarna att vidare fortsätta i denna sak, men, som jag redan förut tagit mig friheten yttra, har motionären i sitt anförande haft mycket litet att egentligen säga uti sak; nan har föredragit att vädja till känslor och uppfattningar, hvilket visserligen kan hafva sitt värde, men hvilkas nytta uti en lagstiftningsdebatt dock torde få anses mer än tvifvelaktig. Han har slutligen förklarat, att han är efter år ämnar komma igen med sin motion, ända till dess den blir afgjord. Ja, är det så, att kammarens tid det tillåter, vill jag med nöje höra honom, då det ju alltid blir ett litet afbrott i kammarens eljest mera allvarliga förhandlingar, någonting, som vi kanske hittills ej förstått att rätt sätta värde på.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr von Möller: Jag vill blott säga, att jag icke på något sätt känner mig besviken, därför att jag, i stället för att såsom jag väntat blifva bemött af ett justitieråd, i stället fått svaret ifrån en vanlig häradshöfding. Men nog skulle det ha gladt mig, om den föregående talaren något mera beaktat och bemött de skäl, jag anført i och till stöd för min motion. Fastän jag icke är jurist, håller jag före och upprepar fortfarande, att en lag bör vara skrifven så pass tydligt, att den icke bör rent af inbjuda till missuppfattning. Man tyckes nu anse, att detta gäller endast i fråga om nya lagar, men med de gamla är det däremot ej så noga; med dem kan det få vara huru som helst. Kanske just därför, att jag är laiker, har jag en högre tanke om lagens helgd och betydelse. Jag önskar, att hela lagen skall vara väl skrifven och att uti en sådan ej får finnas några antediluvianska kvarlevor eller sophögar — jag ber om ursäkt för uttrycket — men dit räknar jag verkligen de ifrågavarande paragraferna i 1862 års förordning. Och jag undrar mycket, om jag icke också här kan få juristerna på min sida, då jag påstår, att det är väl en enklare procedur, att lagen är så affattad, att det redan i första instansen finnes trygghet för att man kan komma till rätta med densamma utan att behöfva gå till Kungl. Maj:t för att vinna rättelse, allra helst den kungl. förordningen ej

*Föreslagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkokostäm-
ma.*

(Forts.)

*Föreslagen
ändring af
vissa para-
grafer i för-
ordningen om
kyrkostäm-
m. m.*
(Forts.)

innehåller ett ord om rätt att öfverklaga kyrkoråds beslut. Dessutom — just på grund af de sittande regeringarnas olika uppfattningar — har detta medfört ett visst *osäkerhetstillstånd* i själfva rättsskipningen. Är regeringen konservativ, kommer dess beslut att gå i högerriktning, är det en vänsterregering, blir beslutet därefter. Då är det väl bättre, att själfva lagen ej inbjuder till olika tolkningar samt är klart affattad och i öfverensstämmelse med nutidens rättsmedvetande. Huruvida jag verkligen kan anses hafva haft för litet i sak att omförmåla, därom är jag måhända såsom motionär ej opartisk att yttra mig, men jag hade åtminstone hoppats, att jag anfört tillräckliga skäl och pointerat dessa så pass tydligt, att däraf borde framgå, att lagbestämmelserna i fråga äro *otydliga* och *antikverade*.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *von Möller* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 28.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 29 nästlidne februari och den 3 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 21, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 6 § i lagen om jordfästning den 25 maj 1894.

*Ang.
ändring af
gällande
bestämmelser
om jordfäst-
ning i stillhet.*

Med föranledande af en inom Första Kammaren af herr A. von Möller väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 2, hade lagutskottet i föreliggande utlåtande hemställt, att Riksdagen, med bifall till förevarande motion, måtte för sin del besluta, att 6 § i lagen angående jordfästning den 25 maj 1894 skulle erhålla följande ändrade lydelse:

I stillhet skall jordfästas den, som blifvit afrättad eller ljutit döden under föröfvande af groft brott.

Herr Billing: Hvarken den som önskar bifall till lagutskottets förslag eller den som önskar att någon vidare diskussion ej här må föras behöfver blifva orolig därför att jag begärt ordet, ty jag har icke för afsikt att göra något yrkande i motsatt riktning mot lagutskottets. Att utskottet har gjort denna framställning, är ej något att förvåna sig öfver, enär föregående Riksdagens lagutskott gjort samma yrkande och Riksdagen vid föregående tillfälle bifallit det. Men det kan jag försäkra kammaren, att när Riksdagen så beslutat har den ingalunda varit ett troget uttryck för vårt svenska kyrkofolks medvetande och önskningsar, hvarmed jag dock visst icke påstår, att det ej kan finnas enskilda medlemmar af detta kyrkofolk, hvilka kunna önska en sådan lagförändring som den här föreslagna. Men den stora mängden utaf dem önskar den verkliga icke. Och det var just därför att kyrkomötet var öfvertygadt härom som kyrkomötet motsatte sig ett bifall till den föreslagna förändringen. När kyrkomötet det gjorde, kändes det för kyrkomötet ganska motbjudande att fatta ett beslut i strid mot Riksdagens, men kyrkomötet ansåg sig såsom representation för det svenska kyrkofolket böra handla såsom det gjorde.

Hvad jag egentligen ville, var att gifva ett erkännande och ett tacksamt erkännande åt lagutskottet för ett stycke uti utskottets motivering, det näst sista, som begynner med orden »det skulle kunna ifrågasättas». Genom hvad lagutskottet där uttalat har utskottet pekat på en ny väg att komma till ändring uti hvad här öfverklagats och den af lagutskottet här antydda vägen anser jag för min del icke blott vara afgjordt önskvärdare än den som förordats i klämman utan ock af den beskaffenhet, att den helt visst kommer att beträdas och att man genom att gå den vägen kan vinna både hvad de önska, som nu anse sig kunna acceptera hvad utskottet i sin kläm föreslagit, äfvensom hvad de snarare vilja vara med om, hvilka känna och veta hvad

*Ang.
ändring af
gällande
bestämmelser
om jordfäst-
ning i stillhet.*

(Forts.)

man i detta afseende i våra dagar känner och tänker inom de djupa lederna inom de svenska församlingarna.

Herr von Möller: Det var med odelad glädje jag hörde den föregående talaren taga till orda, då jag naturligtvis är den förste att acceptera ett sådant förslag, som lagutskottet i sin motivering och som herr Billing antagit skola blifva mera acceptabelt för kyrkomötet. Jag vill blott säga, att, när jag uti denna allvarliga fråga tillåtit gifva motionen en mera begränsad omfattning, det skett uteslutande af opportunitetshänsyn, ingalunda därför att jag för egen del ej anser, att skillnaden i sättet för jordfästningen gärna helt och hållet kan bortfalla. Jag tror nämligen, att de, som afrättas, oftast äro både bättre beredda och vida frommare människor vid sin död än måhända många andra. Jag skall, som sagdt, vara den förste att med glädje hälsa den stund, då ett sådant förslag som det nu ifrågasatta accepteras från kyrkomötets sida, likasom jag hoppas, att Riksdagen gärna skall antaga det samma.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman: Jag ber att få nämna, att, då jag nu icke tänker för min del motsätta mig lagutskottets förslag, detta likväl sker under den uttryckliga förutsättningen, att, liksom vi i kyrkohandboken redan nu hafva två olika slags formulär för syndabekännelsen och två eller stundom flera olika slags formulär för åtskilliga kyrkoböner, vi äfven måtte få olika slags formulär för jordfästningen att användas efter omständigheterna och, naturligtvis, med all nödig hänsyn till de efterlevande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 29 sistlidne februari och den 3 innevarande mars bordlagda utlåtanden:
n:o 22, i anledning af väckt motion om ändring af 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet,
n:o 23, i anledning af väckt motion om ändring i 11 § af lagen angående äganderätt till skrift,
n:o 24, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående förslag till lag om pantlånerörelse,
n:o 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beloppet af skjutslega, där skjutsentreprenad icke kunnat åvägabringas,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Hans excellens herr statsministern Lindman erhöll på begäran ordet och yttrade: Som det kan råda tvekan om, huruvida justitieministern, såsom icke ledamot af denna kammare, kan *nu* taga till orda till ett bemötande af herr Tryggers yttrande vid remissen i går af den kungl. propositionen om krigslagarna, hvarvid justitieministern ej var närvarande, anhåller jag få anföra följande.

*Ang.
förslag till
strafflag för
krigsmakten
m. m.*

Såsom i motiveringen till den kungl. propositionen om krigslagarna uttalas, är justitieministern fullt medveten om nödvändigheten af att bereda samhället skydd mot den samhällsfarliga, antimilitaristiska agitation, som för närvarande framträder med allt större oförsynthet. Härutinnan är han alltså fullt enig med högsta domstolen och talaren vid remissdebatten.

Kommer så frågan, huru detta skydd skall beredas. Då det gäller den agitation, som använder tryckt skrift som medel, och som därigenom är den farligaste, kan detta ej ske utan att tryckfrihetsförordningen undergår nödig ändring. Först sedan detta skett eller i sammanhang med att det sker, kunna de öfriga lagstiftningsåtgärder vidtagas, som ifrågakomma i krigslag eller annan lag af strafflags natur.

Justitieministern har sålunda icke den uppfattning, att spridande af fosterlandsfientlig skrift ej har med krigslagarna utan blott med tryckfrihetsförordningen att skaffa. Antagligen komma hithörande lagbestämmelser att beröra båda dessa områden. Men däremot får det anses uppenbart, att i det *nu* framlagda krigslagsförslaget något i detta ämne icke kunnat eller bort intagas. Om så skett, hade förslaget i den delen icke kunnat antagas annat än villkorligt och under förutsättning af motsvarande ändring i tryckfrihetsförordningen, under det att strafflagsförslaget i öfrigt ju föreligger till hufvudsaklig och slutlig pröfning. Rätta ordningen måste därför vara, att samtliga hithörande bestämmelser tagas i ett sammanhang.

Hvad nu angår ändring i tryckfrihetsförordningen, så har i motiveringen till den kungl. propositionen uttalats, att förslag därom skall särskildt underställas Kungl. Maj:ts pröfning. Härtill kan fogas den upplysning, att inom justitiedepartementet under någon tid pågått arbete med uppgörande af nödiga förslag i dessa stycken. Om dessas innebörd är ej tillfälle att nu orda, men så mycket kan nämnas, att just det af talaren angifna, hvilande grundlagsförslaget synes lämna ett lämpligt uppslag för en tillfredsställande anordning. Jag beklagar, att dessa arbeten ej kunnat så påskyndas, att förslag kunnat framläggas samtidigt med krigslagsförslaget, men uppenbarligen har detta senare ej bort fördröjas i afbidan på det förra.

Efter härmed slutad öfverläggning beslöts, att herr Lindmans ifrågavarande yttrande skulle öfverlämnas till lagutskottet.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Ericsson* från och med morgondagen till och med den 14 innevarande månad.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,10 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 6 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *Hammar skjöld* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående rätt till delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för i utlandet för svenska missionärens barn anställda folkskollärare eller folkskollärarynnor.

Justerades protokollen för den 27 och 28 nästlidne månad.

Anmäldes och bordlades sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 2, angående bemyndigande för riksgäldskontoret att ställa till riksbankens förfogande riksgäldskontorets skuldförbindelser i form af skattkammarväxlar.

Upplästes ett inkommet protokoll af följande lydelse:

År 1908 den 5 mars sammanträdde kamrarnas valmän för utseende af en kommitterad till tryckfrihetens vård efter af tidne f. d. universitetskanslern herr Gustaf Fredrik Gilljam; och befanns, efter valets slut, därtill hafva blifvit utsedd: f. d. lektorn, ledamoten af Riksdagens Första Kammare Teofron Adolf Säve med samtliga afgifna eller 21 röster.

Joh. Sjöberg.

Gust. Tamm.

Gustaf Berg.

O. W. Redelius.

På framställning af herr talmannen beslöts, att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna, äfvensom att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingifva förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till hvad därom borde införas i riksdagsbeslutet.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollutdrag, n:o 157, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning

af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ersättning åt vissa ledamöter af inskrifningsnämnd och inskrifningsrevision, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets den 4 innevarande månad bordlagda utlåtanden n:is 3 och 4 äfvensom bevillningsutskottets samma dag bordlagda betänkande n:o 14.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den vid början af sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Herr Cavalli erhöll på begäran ordet och yttrade: Som den å internationella konferensen i Brüssel den 5 mars 1902 antagna konventionen, angående beskattning af socker m. m., måste inom få dagar ratificeras, därest den från Sveriges sida tillträdes, tillåter jag mig hemställa att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde först bland andra gången bordlagda ärenden uppföres Bevillningsutskottets betänkande n:o 14, därefter sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 1, därefter konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 3 och 4, därefter sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1 och slutligen lagutskottets utlåtanden n:o 26 och n:o 27.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,50 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.